

KAKSIKIELISTEN LASTEN TUNNETAIDOT, SOSIAALISET TAIDOT JA TOVERISUHTEET

Nea Sandberg
Pro gradu-tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos, Rauman kampus
Turun yliopisto
Toukokuu 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Opettajankoulutuslaitos, Rauman kampus

SANDBERG, NEA: Kaksikielisten lasten tunnetaidot, sosiaaliset taidot ja toverisuhteet

Pro gradu -tutkielma, s. 40
Kasvatustiede
Toukokuu 2018

Kaksikielisten lasten tunnetaidot ja sosiaalinen kehitys ovat mielenkiintoinen ja ajankohtainen tutkimusaihe. Kasvava maahanmuutto lisää Suomessa asuvaa kaksikielistä väestöä ja kaksikielisten lasten määrää. Kaksikielisten lasten sosiaalisesta kehityksestä tiedetään jonkin verran, mutta tutkimustieto on sirpaleista ja kattavaa kokonaiskuvaa ei ole tarjolla. Venäjänkieliset ovat suomalaisista maahanmuuttajista suurin kielivähemmistö, minkä takia on erityisen tärkeää tutkia juuri suomalaisvenäläisiä lapsia. Tällä tutkimuksella haluttiin selvittää, eroavatko 6–7-vuotiaiden suomalaisvenäläisten kaksikielisten lasten tunnetaidot, sosiaaliset taidot ja toverisuhteet saman ikäisten yksikielisten suomalaisten lasten tunnetaidoista, sosiaalisista taidoista ja toverisuhteista. Lisäksi oltiin kiinnostuneita siitä, vaikuttavatko lapsen tunnetaidot lapsen sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin, ja jos vaikuttavat niin, mitkä tunnetaitojen osa-alueet ovat silloin kyseessä.

Tutkimuksen suomalaiset ja suomalaisvenäläiset perheet valikoituivat satunnaisotannalla Suomen väestörekisterikeskuksen tietokannasta. Suomalaisten perheiden otannan kriteereinä olivat, että nainen on synnyttänyt lokakuun 2000 ja huhtikuun 2001 välissä Etelä-Suomen suurkaupungissa ja että perheet olivat äidinkieleltään suomenkielisiä. Suomalaisvenäläisten perheiden otannan kriteereinä olivat maahanmuuttajanainen, joka on synnyttänyt lokakuun 2000 ja huhtikuun 2001 välissä Suomessa. Perheen äidin äidinkielenä tuli olla venäjän kieli ja isän suomen kieli. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla, johon molemmat vanhemmista vastasivat. Kyselyyn vastasi 26 kaksikielistä perhettä ja 30 yksikielistä perhettä.

Aineistoa analysoitiin Mann Whitney U-testillä ja Spearmanin korrelaatiokertoimella. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kaksi- ja yksikielisten 6–7-vuotiaiden lasten tunnetaidoissa ei ole eroja. Tuloksista selvisi, että venäjänkieliset äidit arvioivat lapsiaan hieman eri tavoin kuin suomenkieliset äidit ja isät. Lisäksi selvisi, että tunnetaidot ovat yhteydessä sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin. Yhteys löytyi niin kaksi- kuin yksikielisten lasten kohdalla.

Tutkimuksen tulos tukee jo aiempia tutkimuksia siitä, että tunnetaidoilla on vahva yhteys lasten sosiaalisiin taitoihin sekä toverisuhteisiin. Lisäksi tulos antaa varsin positiivisen kuvan kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidoista, sosiaalisista taidoista ja toverisuhteista: lapset ovat samalla lähtöviivalla kouluun mentäessä.

Asiasanat: Kaksikielisyys (bilingualism), tunnetaidot (emotional competence), sosiaaliset taidot (social skills), toverisuhteet (peer relationships)

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
1.1 Kielen kehitys ja kaksikielisyys	2
1.2 Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet	6
1.3 Kaksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja tunnetaidot	7
1.4 Tutkimuskysymykset	12
2 MENETELMÄT	13
2.1 Osallistujat	13
2.2 Aineiston keruu	13
2.3 Tunnetaidot - kysely	14
2.4 Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet - kysely	15
2.5 Aineiston analyysi	16
3 TULOKSET	20
3.1 Kuvailevat tiedot	20
3.2 Kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidot	22
3.3 Kaksi- ja yksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja toverisuhteet	23
3.4 Tunnetaitojen yhteys sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin	25
4 POHDINTA	30
4.1 Kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidot	30
4.2 Kaksi- ja yksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja toverisuhteet	31
4.3 Tunnetaitojen yhteys sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin	32
4.4 Tutkimuksen vahvuudet ja kehittämistarpeet	33
LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Kaksikieliset perheet ovat ajankohtainen tutkimuskohde yleistyvän maahanmuuton vuoksi. Yhä useampi lapsi kasvaa kaksikielisessä ja -kulttuurisessa perheessä. Tilastokeskuksen (2017) tilastoista selviää, että venäjänkieliset ovat Suomen suurin kielivähemmistö, ja että vuonna 2017 venäjänkielisiä oli 77 177. Tilastokeskuksen (2012) mukaan Suomessa vieraskielisistä perheistä venäjänkieliset perheet ovat yleisimpiä, ja vuonna 2012 Suomessa asui 12 800 venäjänkielistä perhettä. Venäjänkielisellä perheellä tarkoitetaan sellaista perhettä, jossa toinen tai molemmat vanhemmista ovat venäjänkielisiä (Tilastokeskus). Yleisimpiä perheitä Tilastokeskuksen mukaan ovat suomenkielisen miehen ja venäjänkielisen naisen muodostamat perheet ja harvinaisempia ovat venäjänkielisen miehen ja suomenkielisen naisen muodostamat perheet.

Kaksikielisten osuus koko maailman väestöstä on suurempi kuin usein ajatellaan. Esimerkiksi Ellisin (2008) mukaan kaksi- ja monikielisyyttä on pidetty enemmänkin poikkeuksena kuin normina, vaikka tosiasiaassa useiden kielitieteilijöiden mukaan suurin osa maailman väestöstä on kaksi- tai monikielisiä. Ellis esittääkin ajatuksen, että yksikielisyys olisi normin sijasta poikkeavaa. Myös Lehtinen (2002) toteaa väitöskirjassaan, että jos epäsäännöllisesti eri kieliä käyttävät lasketaan mukaan kaksikieliseen väestöön, yksikielisten osuus väestöstä jäisi melko pieneksi.

Lasten kielelliset taidot ovat tiiviisti yhteydessä sosiaalisiin taitoihin. Adenius-Jokivuoren, Aron ja Poikkeuksen (2014) mukaan kieli on keskeinen vuorovaikutuksen väline, ja kielen kehityksen haasteisiin liittyy usein myös sosiaalisten taitojen kehittymisen ongelmia. Kaksikielisyyteen voi liittyä monia haasteita ja nämä haasteet saattavat aiheuttaa vertaisten syrjintää. Saksankielisellä alueella asuvia sveitsiläisiä lapsia tutkineet Von Grüningen, Perren, Nägel ja Alsker (2010) havaitsivat tutkimuksessaan, että lapset, joiden äidit olivat syntyneet ulkomailla, ovat suuremmassa riskissä vertaisten syrjintään kuin ne lapset, joiden äidit eivät olleet. Von Grünigen, Kochenderfer-Ladd, Perren & Alsaker (2012) puolestaan havaitsivat tutkimuksessaan, että Sveitsissä maahanmuuttajalapset, jotka puhuivat äidinkielenään jotain muuta kieltä, paikallisen sveitsin saksan tai saksan kielen kehityksen häiriöt olivat yleisimpiä kuin sveitsiläisillä lapsilla. Heikommat kielitaidot saksan kielen osalta ennustivat heikompia sosiaalisia

taitoja ja sitä kautta aiheuttivat vertaisten syrjintää. Kaikki tutkimukset esitellään tarkemmin myöhemmin.

Osa tutkijoista on puolestaan havainnut, että kaksi- ja monikieliset lapset pystyvät asettumaan toisen ihmisen asemaan, ja osaavat lukea sosiaalisen kanssakäymisen vihjeitä paremmin kuin yksikieliset (esim. Lieberman, Woodward, Keysar, Kinzler, 2016; Greenberg, Bellana ja Bialystok, 2013). Ryskin, Brown-Schmidt, Canseco-Gonzalez, Yiu, Nguyenin (2014) selittävät havaintoa siten, että kaksikieliset lapset joutuvat jatkuvasti vaihtelemaan kahden kielen välillä, jonka seurauksena heidän toiminnanohjauksen taidot ovat vahvempia. Toiminnanohjaus on heidän mukaan vahvasti yhteydessä toisen näkökulman ottamiseen.

Suomessa ei ole aiemmin tutkittu kaksikielisten suomalaisvenäläisten lasten sosiaalisia taitoja tai toverisuhteita verrattuna suomenkielisiin lapsiin. Aiemman tutkimuksen pohjalta ei voida myöskään suoraan sanoa, onko kaksikielisyydestä haittaa, hyötyä lapsen vai onko sillä ylipäätään merkitystä sosiaaliselle kehitykselle. Näiden syiden takia tällä tutkimuksella halutaan tutkia kaksikielisten suomalaisvenäläisten lasten tunnetaitoja, sosiaalisia taitoja ja toverisuhteita.

1.1 Kielen kehitys ja kaksikielisyy

Kielen kehitys on monimuotoinen prosessi ja siihen liittyy useita eri teorioita. Hoff (2014, 20) esittelee kirjassaan viisi eri kielen kehityksen teoriaa. Näitä teorioita ovat generatiivinen, sosiaalis-vuorovaikutteinen, käyttöön pohjautuva, konnektionistinen ja behavioristinen teoria. Generatiivisen teorian mukaan kielioppisäännöt ovat synnynnäisiä. Tällä tarkoitetaan sitä, että kielen kuuleminen ja kokeminen laukaisevat synnynnäisen tiedon kielestä. Generatiivisen teorian mukaan kielen oppimisen mekanismit vaihtelevat opittavan kielen mukaan. Sosiaalis-vuorovaikutteisen teorian mukaan kieli on sosiaalinen ilmiö ja että lapset oppivat kielen, koska haluavat kommunikoida muiden kanssa. Lasten sosiokognitiiviset kyvyt mahdollistavat kielen oppimisen. Käyttöön pohjautuvassa teoriassa kielen kerrotaan olevan rypäs erilaisia toimintamalleja tai kaavoja, joiden avulla ihminen pystyy operoimaan eri kategorioissa/tilanteissa niiden vaatimalla tasolla. Konnektionistisessa teoriassa kieli nähdään muodostuvan pienistä elementeistä, kuten äänteistä ja sanojen merkityksestä, jotka toistuvat eri tilanteissa. Lapsen kielellinen tietoisuus pohjautuu toistuviin

kuuntelukokemuksiin, joissa toistuu sama puheen kaava. Toistuvan puheen seurauksen lapsi alkaa yhdistää tiettyjä puheen kaavoja tiettyihin tapahtumiin/abstraktioihin. Behavioristisen teorian mukaan kieli rakentuu oikein tuotetun puheen positiivisen vahvistamisen kautta.

Kaksikielisyydellä on monia määritelmiä, joka tekee kaksikielisten lasten tutkimuksesta haastavan. Monet eri määritelmät johtuvat kaksikielisen väestön moninaisuudesta. Kaksikielisten taustat vaihtelevat Hoffin (2014) mukaan esimerkiksi siinä, kuinka paljon he altistuvat millekin kielelle, millaisissa tilanteissa kieliä kuullaan, mitä kieliä puhutaan ja kuinka kielitaitoisia puhujat ovat. Lisäksi kaksikieliseen väestöön kuuluu lapsia, jotka oppivat kahta kieltä heti syntymästä molemmilta vanhemmilta, ovat maahanmuuttajataustaisia, jotka kuulevat kotonaan vain vähemmistökieltä tai lapsia, jotka varttuvat maassa, joka on kaksikielinen ja kahta kieltä puhutaan kotona sekä koulussa. Hoff ehdottaakin, että kaksikielisyyttä ajateltaisiin ennemminkin sateenvarjo-terminä, joka kattaa kaikki kaksikielisyyden eri muodot, kuin yhtenäisenä ja yksiselitteisenä ilmiönä.

Oppiakseen kahden kielen kielijärjestelmän, lapsen tulee oppia erottamaan kielet toisistaan erillisiksi järjestelmiksi (mm. Arnberg, 1989; Hoff, 2014). Arnberg (1989) kertoo teoksessaan, että useat tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset oppivat erottelemaan oppimiaan kieliä vähitellen. Kun lapsi tulee tietoiseksi siitä, että hänen ympäristössään käytetään kahta eri kieltä, hän alkaa erotella kieliä toisistaan yhä enemmän. Arnberg havainnollistaa kielten erottelua hänen aikaisemmin tekemänsä tutkimuksen avulla, jossa on tarkkailtu englantilais-ruotsalaisia lapsia. Tutkimuksessa havaittiin, että kaksikielinen lapsi ei aluksi erottele kielten sanastoja toisistaan vaan kehittää kielille yhteisen sanaston. Esimerkkejä tällaisesta sanastosta ovat kaksikielisen lapsen ensimmäiset lauseet, jotka Arnberg havaitsi tutkimuksessaan: ”Titta, bunny” tai ”Är det ducks?” Arnbergin mukaan vähitellen lapsi alkaa erottamaan kaksi kieltä toisistaan, ja tämä tapahtuu Volterran ja Taeschenerin (1978) tutkimusten mukaan siten, että lapsi yhdistää kielet niitä puhuviin henkilöihin. Arnberg kertoo, että Volterran ja Taeschenerin mukaan esimerkiksi pienet 2–4-vuotiaat lapset, tekevät helposti yleistyksiä siitä, että kaikki isät puhuvat saksaa tai kaikki naiset puhuvat englantia. Volterran ja Taeschenerin mukaan lapsi ei ole kaksikielinen ennen kuin hän lopettaa henkilöiden luokittelun kielen mukaan.

Osa tutkijoista on esittänyt, että kaksikielisten kielitaidot kehittyvät samoin kuin yksikielistenkin. Esimerkiksi De Houwerin (2009) esittää, että hänen havaintojen mukaan kaksikielisten lasten kielen kehitys on identtinen verrattuna yksikielisiin lapsiin, ja aiemmissa tutkimuksissa löydetyt viivästymät kielen kehityksessä ovat ainoastaan vaihteluita, joita havaitaan myös yksikielisten lasten kielen kehityksessä. Jos kielen kehityksen viivästymät ovat huomattavia, on syytä huolestua. Kuitenkin Hoff ja muut (2012) huomauttavat, että ei voida suoraan sanoa oppivatko kaksikieliset lapset fonologiset systeemit, kahden kielen sanaston ja kieliopin samaan tahtiin kuin yksikieliset.

Useat muutkin tutkijat ovat sitä mieltä, että kaksikielisten lasten kieli kehittyy samoin kuin yksikielistenkin, mutta se poikkeaa ajallisesti. Ajallisesti poikkeavalla kielen kehityksellä viitataan siihen, että kielen kehitys voi olla hieman hitaampaa kuin yksikielisten lasten kielen kehitys. Esimerkiksi Hoff (2018) esittelee artikkelissaan tutkimuslöydöksiä muun muassa siitä, että kaksikielisten (englanti-espanja) 30-60 kuukauden ikäisten Yhdysvaltalaisen maahanmuuttajalasten englannin kielen kielitaidot ovat alhaisemmalla tasolla kuin yksikielisten ikätoverien kielitaidot. Hoffin mukaan tämä tutkimustulos haastaa aiemmat teorit siitä, että lapset voisivat omaksua kaksi kieltä yhtä nopeasti ja menestyksekkäästi kuin yhden kielen. Hoff kuitenkin huomauttaa, että kaksikielisten kielen kehitys ei kuitenkaan ”raahaa” perässä kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Esimerkiksi Oller, Pearson, ja Cobo-Lewis (2005) havaitsivat tutkimuksessaan, että toisella luokalla olevien Yhdysvaltalaisen kaksikielisten (englanti-espanja) kielitaidot ovat lähellä yksikielisten englanninkielisten lasten kielitaitoa kieliopissa ja äännetietoisuudessa. Lisäksi he havaitsivat, että kaksikieliset menestyivät lähes yhtä hyvin peruslukutaito-testissä. Kuitenkin sanaston testauksessa kaksikieliset menestyivät heikommin niin espanjan kuin englannin kielessä.

Joissain julkaisuissa on esitetty selityksiä kaksikielisten kielitaitojen hitaammalle kehitykselle. Muun muassa Arnbergin (1989) mukaan ajallinen poikkeavuus johtuu siitä, että kaksikielisessä ympäristössä usein käytetään toista kieltä enemmän, ja vähemmän käytetyn kielen oppiminen vie tämän takia kauemmin. Tästä voi myös seurata se, että paremmin opittu hallitseva kieli vaikuttaa vähemmän puhuttuun heikommassa asemassa olevaan kieleen, ja kieliä esimerkiksi sekoitetaan keskenään. Arnberg huomauttaa, että

jos molempia kieliä käytetään yhtä paljon, näitä ongelmia ei välttämättä esiinnyt. Myös Oller ym. (2005) selittävät kielitaitojen heikompa tasoa muun muassa kielille altistumisen määrällä.

Kaksikielisten lasten kielen kehitys eroaa yksikielisten kielen kehityksestä eniten siten, että lapsen on opittava erottamaan kaksi kieltä toisistaan ja sijoittamaan oppimansa sanat jommankumman kielen kielijärjestelmään (Arnberg, 1989). Lehtisen (2002) mukaan kaksikielisten lasten kielellisen tietoisuuden kehitys poikkeaa yksikielisten lasten kielellisen tietoisuuden kehityksestä siten, että lasten tulee hallita kahden kielen käyttötavat ja säännöt. Hoff (2014) kertoo, että useista eri lähteistä voi löytää suosituksia siitä, että kaksikielisen kasvatuksen onnistumisen takaisi se, että vanhemmat johdonmukaisesti puhuisivat omia kieliä lapsilleen, esimerkiksi isä puhuisi aina suomea ja äiti aina venäjää. Tällaisen toiminnan tarkoituksena on ehkäistä lasten hämmentyminen. Hoffin mukaan tälle suositukselle ei kuitenkaan löydy riittävästi tutkimusnäyttöä.

Kaksikielisyyteen liittyy oleellisena osana lapsen kulttuuri, koska kieli ja kulttuuri kietoutuvat tiiviisti yhteen. Lehtinen (2002) näkee kielen heijastavan monia kulttuurisia piirteitä, ja että kielellä on oma kulttuurinen itseisarvonsa. Hänen mukaan lähtökohtana voidaan pitää sitä, että kieli välittää merkityksiä ihmisten välillä ja sen mukana siirtyy kulttuurisia koodeja. Lehtinen huomauttaa, että pelkkä kielen oppiminen ei riitä vuorovaikutustapahtuman hallintaan vaan pitää myös oppia tulkitsemaan ja avaamaan kielen sisältämiä kulttuurisia koodeja. Hän kertoo, että kielen hallinnan lisäksi tarvitaan myös ymmärrystä kulttuurisista tavoista ja käytänteistä.

Tämän tutkimuksen kaksikieliset lapset oppivat molemmat kielet samanaikaisesti. Isät puhuvat lapsille suomen kieltä ja äidit venäjän kieltä. De Houwer (2009) käyttää tällaisista lapsista kaksikielisistä lapsista nimitystä BFLA (bilingual first language aquisition). Määritelmän mukaan lapsen ensimmäinen kieli on kaksikielisyys. Usein puhutaan ensimmäisestä (first language, FL) ja toisesta kielestä (second language, SL), mutta De Houwerin mukaan ensimmäisestä ja toisesta kielestä puhuminen ei ole tarpeeksi kuvaava, koska lapset oppivat molemmat kielet syntymästä.

1.2 Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet

Ihminen on syntyjään sosiaalinen olento, ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat merkittävästi lapsen kehitykseen. Laine (2002) määrittelee sosiaaliset suhteet ihmisten väliseksi vuorovaikutussuhteeksi. Laineen mukaan vertais-, toveri-, kaveri- ja ystävyysuhteet ovat toistensa synonyymejä. Kun puhutaan lasten vertaissuhteista, niillä tarkoitetaan saman ikäisten/tasoisten lasten välisiä suhteita. Laine kertoo lasten vertaissuhteilla olevan suuri merkitys lapsen kehitykselle. Hänen mukaansa tutkimukset ovat osoittaneet, että lapsen vertaissuhteilla on selkeä yhteys lapsen psykososiaaliseen kehitykseen. Lisäksi Laineen mukaan vuorovaikutussuhteissa lapsi harjoittelee erilaisia perustaitoja, ja ne antavat lapselle kognitiivisia ja emotionaalisia työkaluja, joiden avulla lapsi sopeutuu sosiaaliseen maailmaan.

Sosiaaliset taidot sekä kieli ovat tiivisti yhteydessä toisiinsa. Adenius-Jokivuoren, Aron ja Poikkeuksen (2014) määritelmän mukaan sosiaaliset taidot ovat kielellisiä ja ei-kielellisiä taitoja tehdä aloitteita, vastata toisten pyyntöihin, antaa palautetta sekä ylläpitää vuorovaikutusta. Nämä taidot ovat Adenius-Jokivuoren ym. mukaan toimintaa, puhetta, tekoja ja valintoja, joiden avulla lapsi voi saavuttaa tavoitteitaan, kuten päästä mukaan leikkiin tai tuotua oman mielipiteensä esille. Heidän mukaansa myös puoliensa pitäminen tätä vaativissa tilanteissa, on osa sosiaalisia taitoja.

Sosiaaliset taidot ovat merkittävässä yhteydessä myös tunnetaitoihin, ja useiden määritelmien mukaan tunnetaidot ovat osa sosiaalisia taitoja. Menestymiseen sosiaalisissa tilanteissa vaikuttaa Denhamin (2006) mukaan sosiaaliset taidot sekä tunnetaidot, johon kuuluu omien tunteiden tunnistaminen ja säätely, sosiaalinen ongelmanratkaisu sekä ihmissuhdetaidot. Adenius-Jokivuori ym. (2014) kertovat, että sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan kykyä reagoida sosiaalisiin tilanteisiin ja sen haasteisiin joustavasti ja tilanteeseen sopivasti. Bornsteinin, Hahnin ja Haynesin (2010) mukaan sosiaaliset taidot muodostuvat useista toisiin liittyvistä vuorovaikutustaidoista. Myös Bornsteinin ym. mukaan lasten sosiaalisiin taitoihin kuuluu tunnetaidot, jotka ovat toisten aikomusten ja tunteiden tarkkaa ja oikeaa havaitsemista ja tulkitsemisesta. Nämä näkyvät heidän mukaansa lapsen myönteisessä vuorovaikutuksessa, tunteiden ja käyttäytymisen säätelemisessä sekä läheisyyttä ja tukea sisältävissä suhteissa vertaisiin, perheenjäseniin ja opettajiin.

1.3 Kaksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja tunnetaidot

Sosiaaliset taidot sekä tunnetaidot kietoutuvat tiiviisti yhteen muodostaen sosioemotionaalisen kompetenssin. Campbell ym. (2016) selittävät sosioemotionaalisen kompetenssin käsitettä kolmen ulottuvuuden kautta. Nämä ulottuvuudet ovat kognitiivinen, emotionaalinen sekä sosiaalinen ulottuvuus. Kognitiiviseen ulottuvuuteen Campbellin ym. mukaan kuuluu tavoitteiden asettaminen, suunnittelu, organisointi, muisti ja huomion suuntaaminen. Emotionaaliseen ulottuvuuteen kuuluu muun muassa tunteiden ilmaisu ja tunnistaminen, tunteiden ja käyttäytymisen säätely sekä toisen näkökulmaan asettuminen. Sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluu puolestaan sosiaalisten vihjeiden ymmärtäminen, konfliktien ratkaisukyky ja kyky yhteistyöhön.

Kaksikielisten lasten sosiaalisesta kehityksestä on tehty muutamia tutkimuksia. Hallen ym. (2014) kirjallisuuskatsauksen mukaan suhde vanhempiin on ensisijaisen tärkeä lapsen sosiaaliselle ja tunnetaitojen kehitykselle. Kiintymyssuhde vanhempiin sekä vanhempien välittämät kulttuuriset, kielelliset ja sosiaaliset normit vaikuttavat lapsen sosiaaliseen ja tunnetaitojen kehitykseen. Howes ja Wishard Guerra (2009) havaitsivat Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessaan, että meksikolaistaustaiset äidit, joilla oli läheiset suhteet sukulaisiin ja ystäviin Meksikossa, muodostivat turvallisen kiintymyssuhteen 14 kuukauden ikäiseen lapseensa. Oades-Sese ja Li (2011) ovat puolestaan tutkineet pitkittäistutkimuksella kolmannesta ikävuodesta viiteen ikävuoteen latinalaisamerikkalaisia lapsia ja heidän perheitä. Tutkimukseen kuului muun muassa kyselylomake opettajan arvioista suhteestaan lapseen, vanhempien kulttuurisesta sopeutumisesta sekä lapsen kielitaitoa testaavia testejä. He havaitsivat, että vanhempien kulttuurinen sopeutuminen sekä läheisyys opettajan kanssa lisäsi lapsen toisen, tässä tapauksessa englannin, kielen oppimista. Vanhempien heikko kulttuurinen sopeutuminen puolestaan lisäsi lapsen ensimmäisen, espanjan, kielen kielitaitoa.

Vertaissuhteet vaikuttavat esimerkiksi lapsen koulumenestykseen. Downerin ja Piantan (2006) mukaan lasten vertaissuhteet ovat yhtä tärkeitä kuin suhde vanhempiin. Heidän mukaan lapset, joilla on positiivisia vertaissuhteita, joissa jaetaan, kommunikoidaan avoimesti, leikitään ja hyväksytään toinen, menestyvät todennäköisesti koulussa paremmin. Kaksikielisten lasten vertaissuhteet saman kielisten lasten kanssa ovat myös

tärkeitä. Halle ym. (2014) kertovat, että kaksikielisten lasten vertaissuhteet saman kielisten lasten kanssa tarjoavat lapsille huomattavaa tukea, etenkin luokassa, jossa opettaja ei puhu lapsen kotikieltä.

Vanhemmat vaikuttavat asenteillaan kaksikielisten lastensa menestymiseen sosiaalisissa tilanteissa. De Houwerin (2009) mukaan kaksikielisten lasten vaikeudet sosiaalisissa tilanteissa saattaa aiheutua enemmän vanhempien kielteisestä asenteesta toista ryhmää kohtaan kuin kaksikielisyydestä. Myös Arnbergin (1989) huomauttaa, että vanhempien suhtautuminen muita kulttuureja kohtaan on ratkaisevassa asemassa lasten sosiaalisessa kanssakäymisessä. Vanhempien negatiiviset asenteet toista etnistä ja kulttuurista ryhmää kohtaan voivat siirtyä lapselle, ja saattaa sitä kautta aiheuttaa lapselle ongelmia kanssakäymisessä muiden kulttuurien edustajien kanssa.

Tunnetaidoilla on todettu olevan vaikutusta lapsen sosiaalisiin taitoihin ja menestymiseen toverisuhteissa. Denham ym. (2012) tutkivat Yhdysvaltalaisten 4-vuotiaiden lasten sosioemotionaalisia taitoja, ja niiden yhteyttä muun muassa sekä nykyiseen että myöhempään esiopetukseen ja kouluun sopeutumiseen havainnoimalla käyttäen apuna MPAC-R-mittaria (Minnesota Preschool Affect Checklist, Revised). He havaitsivat tutkimuksessaan, että esikouluikäisten lasten toiminnan ohjaus sekä tunteiden säätely olivat yhteydessä lapsen sosioemotionaalisen käyttäytymisen vaikeuksiin, ja tämä yhdistettynä heikompaan kykyyn lukea sosiaalisen kanssakäymisen sisältämiä vihjeitä ikätoverien kanssa lisäsi ongelmia. Eisenberg, Fabes, Guthrie, & Reiser (2002) ovat puolestaan havainneet meta-analyysissään Yhdysvaltalaisten esiopetusikäisten lasten tunteiden säätelyn olevan yhteydessä muun muassa sosiaalisesti hyväksyttävään käyttäytymiseen, sopeutumiseen, ujouteen ja siihen, kuinka suosittu lapsi on ikätoverien keskuudessa.

Kaksikielisten lasten sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja ei ole tutkittu kovinkaan paljoa. Kuitenkin osassa tutkimuksissa on löydetty viitteitä siitä, että kaksikieliset lapset osaisivat asettua paremmin toisen ihmisen asemaan kuin yksikieliset. Muun muassa Arnberg (1989) kertoo teoksessaan, että kaksikieliset lapset havaitsevat ja ymmärtävät toisen ihmisen kommunikaation ongelmia ja tarpeita sekä osaavat vastata niihin tarpeisiin paremmin kuin yksikieliset. Tämä havainto löytyi Arnbergin tutkimuksessa, jossa lasten tuli selittää pelin säännöt kahdelle henkilölle, joista toisen silmät olivat peitettyinä.

Tutkimuksessa havaittiin, että kaksikieliset lapset selittivät pelin yksityiskohtaisemmin kuvaillen pelin fyysisiä ominaisuuksia silmät peitettynä olevalle henkilölle ja vähemmän sille henkilölle, jonka silmät eivät olleet peitettynä, kuin yksikieliset. Toisessa Arnbergin tutkimuksessa haastateltiin vanhempia. Haastatteluissa monet kaksikielisten lasten vanhemmat kertoivat, että kaksikielisyyden ja -kulttuurisuuden kokemusten ansiosta lapset osoittivat jo varhain kiinnostusta muiden ihmisten ongelmiin ja suhtautuivat myönteisesti toisen kulttuurin edustajiin.

Monikielisten lasten kykyä asettua toisen näkökulmaan ovat tutkineet myös Lieberman, Woodward, Keysar ja Kinzler (2016). Heidän tutkimuksensa tukee Arnbergin löydöksiä. He tutkivat Chicagossa 14–17 kuukauden ikäisiä monikielisiä (espanja, ranska, yoruba, hindi, arabia, hollanti, heprea) sekä yksikielisiä (englannin kieli) lapsia. Tutkimuksessa lapsia pyydettiin ojentamaan aikuiselle toinen kahdesta esineestä/lelusta. Toisen esineen edellä oli sermi, joka peitti esineen kokonaan. Monikieliset lapset tekivät tehtävässä yksikielisiä vähemmän virheitä, eli ojensivat aikuiselle esineen, jonka aikuinen näki. Tästä tutkimustuloksesta pääteltiin, että monikieliset lapset pystyvät asettumaan toisen ihmisen asemaan, ja osaavat lukea sosiaalisen kanssakäymisen sisältämiä ei-kielellisiä vihjeitä paremmin kuin yksikieliset. Myös Greenberg, Bellana ja Bialystok (2013) ovat tutkineet toisen näkökulmaan asettumista. He tutkivat 8-vuotiaita kaksikielisiä ja yksikielisiä lapsia. Testissä lapsille näytettiin kuvia palikoista, joita piirretty pöllö katseli. Tämän jälkeen heidän piti valita neljästä vaihtoehdosta se, joka vastasi pöllön näkymää palikoista. Kaksikieliset lapset menestyivät yksikielisiä paremmin kyseisen tehtävän haastavimmissa kahdessa osiossa. Tutkimuksesta pääteltiin, että kaksikieliset lapset osaavat asettua toisen näkökulmaan paremmin kuin yksikieliset lapset.

Kaksikielisten lasten kykyä havaita tunteita puheesta on myös tutkittu. Yow ja Markman (2011b) tutkivat neljävuotiaita yhdysvaltalaisia yksi- ja kaksikielisiä lapsia. Yksikieliset lapset puhuivat englantia ja kaksikielisten lasten toinen kieli oli espanja, farsi, mandariinikiina, japani, venäjä, unkari, sveitsin saksa tai korea. Lapsille soitettiin nauhoituksia, jotka olivat sisällöltään iloisia (esim. ”äiti antoi minulle herkun”) tai surullisia (esim. ”koirani karkasi”), ja molemman oltiin nauhoitettu surulliseen ja iloiseen äänensävyyn. Tutkimuksessa havaittiin, että tilanteessa, jossa nauhoituksen sisältö oli ristiriidassa äänensävyn kanssa, yksikieliset lapset luottivat nauhoituksen sisältöön enemmän kuin äänensävyyn arvioidessaan puhujan tunnetilaa. Kaksikieliset lapset

näyttivät luottavan yksikielisiä enemmän äänensävyyn arvioinneissaan. Tästä Yow ja Markman päättelivät, että kaksikielillä lapsilla saattaa olla suurempi herkkyys havaita puhujan kommunikoinnin tarkoitusperiä kuin yksikielillä.

Tutkimuksissa on havaittu, että useampaa kieltä puhuvat lapset ovat taitavia havaitsemaan kielellisiä vihjeitä, ja pystyvät sujuvasti vaihtamaan kielestä toiseen tilanteesta riippuen. Tare ja Gelman (2010) tutkivat kahta kaksikielistä ikäryhmää. Nuoremman ikäryhmän lapset olivat 2v 7kk–3v 10 kk:den ikäisiä ja vanhemman ikäryhmän lapset olivat 4v 1 kk- 4 v 11 kk:den ikäisiä. Lapset olivat englannin ja marathin (Intian kieli) kielisiä. Tutkijat halusivat selvittää erottavatko lapset kielet toisistaan ja osaavatko lapset vaihtaa kieltä tilanteesta riippuen vihjeiden avulla. Kielten erottamista ja vaihtamista testattiin vapaalla leikkitilanteella. Leikkitilanteessa lapsi sai leikkiä vapaasti kahden tuntemattoman aikuisen läsnä ollessa. Toinen aikuisista puhui englantia ja toinen marathia. Vihjeet aikuisten puhumasta kielestä olivat esimerkiksi kysymyksiä leluista jne. Tällä tavalla haluttiin selvittää lapsen kykyä vaihtaa kieltä kuulijasta riippuen. Leikkitilanteessa havaittiin, että lähes kaikki lapset pystyivät vaihtamaan sujuvasti kieltä aikuisen puhuman kielen mukaan. Iällä ei ollut merkitystä.

Muissa tutkimuksissa on havaittu, että kaksikieliset lapset ovat taitavia tulkitsemaan sosiaalisen kommunikoinnin sisältämiä ei-kielellisiä vihjeitä. Muun muassa Yown ja Markamanin (2011a) tutkimus keskittyi Yhdysvaltalaisten 3–4-vuotiaiden kaksikielisten lasten sanattomien, ei-kielellisten vihjeiden tulkitsemisen taitoihin verrattuna saman ikäisten yksikielisten lasten ei-kielellisten viestien tulkitsemisen taitoihin. Yksikieliset olivat englannin kielisiä ja kaksikielisten lasten toinen kieli oli espanjan, mandariinikiinan, ranskan, portugalin, venäjän, hollannin, korean, kreikan tai tagalogin (Filippiinit) kieli. He testasivat lasten ei-kielellisten vihjeiden (esim. osoittaminen tai katse) tulkitsemista koetilanteella, missä pöydällä oli kaksi laatikkoa ja aikuinen istui laatikoiden takana. Lasta pyydettiin tilanteen alussa valitsemaan lelu, jonka aikuinen piilottaisi toiseen laatikkoon. Kun aikuinen oli piilottanut lelun, lasta pyydettiin etsimään lelu, ja samalla aikuinen joko osoitti tai katsoi laatikkoa, johon lelu oli piilotettu. Lisäksi aikuisen sijainti laatikoiden takana vaihteli: toisessa tilanteessa aikuinen oli laatikoiden keskellä ja toisessa tilanteessa lähempänä toista laatikkoa. Tutkimuksessa havaittiin, että kaksikieliset lapset osasivat tulkita haastavinta katse-vihjettä paremmin kuin yksikieliset.

Osoittamisen tulkitseminen oli helpompaa ja molemmat ryhmät suoriutuivat siitä yhtä hyvin.

Kaksikielisiin lapsiin on lisäksi liitetty myös suurempi riski vertaisten syrjintään. Von Grünigen, Perren, Nägel ja Alsker (2010) tutkivat sveitsiläisiä 4–6-vuoden ikäisiä lapsia saksankielisellä alueella. Tutkimuksessa lastentarhanopettajat arvioivat lasten kohtaamaa syrjintää ja kiusaamista. Lisäksi tutkittiin vertaisten hyväksyntää siten, että lapsia haastateltiin ja heitä pyydettiin nimeämään ystävät, joiden vieressä he haluaisivat mieluiten istua kuvitteellisella bussimatkalla. Lapset saivat nimetä enintään kuusi ystävää. Viimeisenä lastentarhanopettajat arvioivat lapsen paikallisen kielen kielitaitoa. He havaitsivat tutkimuksessaan, että lapset, joiden äidit olivat syntyneet ulkomailla, ovat opettajien mukaan suuremmassa riskissä vertaisten syrjintään kuin ne lapset, joiden äidit eivät olleet. Opettajien mukaan myös paikallisen kielen kielitaidot olivat alhaisempia niillä lapsilla, joiden äidit olivat syntyneet ulkomailla. Heikot paikallisen kielen kielitaidot olivat puolestaan yhteydessä lapsen kohtaamaan syrjintään ja alhaiseen vertaisten hyväksyntään. Samansuuntaisia tuloksia havaitsivat Von Grünigen, Kochenderfer-Ladd, Perren ja Alsaker (2012), jotka tutkivat 5–6-vuotiaita maahanmuuttajalapsia Sveitsissä. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään paikallisen kielen (sveitsin saksan tai saksan kielen) kielitaidon vaikutusta vertaisten syrjintään. Tutkimuksessa havaittiin, että äidinkielenään jotain muuta kieltä puhuvilla lapsilla paikallisen Sveitsin saksan tai saksan kielen kehityksen häiriöt olivat yleisimpiä kuin sveitsiläisillä lapsilla. Heikommat kielitaidot saksan kielen osalta ennustivat heikompia sosiaalisia taitoja ja sitä kautta aiheutti vertaisten syrjintään.

1.4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kaksikielisten lasten tunnetaitoja verrattuna yksikielisiin lapsiin. Lisäksi tutkitaan kaksikielisten lasten sosiaalisia taitoja ja toverisuhteita ja vertaillaan niitä yksikielisten lasten sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin. Tarkat tutkimuskysymykset:

1. Eroavatko kaksikielisten lasten tunteiden kokeminen, tunteisiin reagointi ja niiden säätely yksikielisten lasten tunteiden kokemisesta, tunteisiin reagoimisesta ja niiden säätelystä?
2. Eroavatko kaksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja toverisuhteet yksikielisten lasten sosiaalisista taidoista ja toverisuhteista?
3. Onko tunnetaidoilla yhteyttä sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin? Jos on, eroavatko yhteydet kaksi- ja yksikielisten välillä?

2 MENETELMÄT

2.1 Osallistujat

Tutkimuksen aineisto on osa Turun yliopiston vuonna 2001 alkanutta pitkittäistutkimusta kielitaidon ja kommunikaation kehityksestä. Tutkimusaineisto koostuu suomalaisista ja suomalaisvenäläisistä perheistä. Tutkimuksen suomalaiset ja suomalaisvenäläiset perheet valikoituivat satunnaisotannalla Suomen väestörekisterikeskuksen tietokannasta. Suomalaisten perheiden otannan kriteereinä olivat, että nainen oli synnyttänyt lokakuun 2000 ja huhtikuun 2001 välissä Etelä-Suomen suurkaupungissa ja, että perheet olivat äidinkieleltään suomenkielisiä. Suomalaisvenäläisten perheiden otannan kriteereinä olivat maahanmuuttajanainen, joka oli synnyttänyt lokakuun 2000 ja huhtikuun 2001 välissä Suomessa. Perheen äidin äidinkieli on venäjä ja isän äidinkieli on suomi. Perheen äiteihin otettiin yhteyttä sähköpostitse sekä puhelimitse.

Ensimmäiset 30 tutkimuspyynnön saanutta suomalaisista ja venäläisistä naisista suostuivat tutkimukseen (Silvén & Rubinov, 2010). Aikaisemmin samasta aineistosta tehdyssä tutkimuksessa (Silvén & Rubinov, 2010) tutkittiin vanhempien ikää sekä koulutusvuosia. Tutkimuksessa selvisi, että isät olivat yksikielisissä perheissä keskimäärin muutaman vuoden nuorempia kuin kaksikielisten perheiden isät. Isien koulutusvuosissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Venäjän- ja suomenkielisten äitien kohdalla iässä ja koulutusvuosissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa.

Silven ja Rubinov haastattelivat vanhempia lasten ollessa 7 kuukauden ikäinen ja haastatteluissa kävi ilmi, että kaikissa yksikielisissä perheissä käytettiin ainoastaan suomen kieltä. Kaksikielisissä perheissä äidit puhuivat pääasiassa venäjää ja isät suomea lapsen ollessa 7 kuukauden ikäinen. Toisessa haastattelussa, neljä kuukautta myöhemmin selvisi, että tilanne näytti hieman muuttuneen, mutta pääasiassa vanhemmat noudattivat ”yksi vanhempi, yksi kieli”-periaatetta.

2.2 Aineiston keruu

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty vuonna 2008 lasten ollessa 6–7-vuotiaita. Aiemmin rekrytoituille perheille lähetettiin postitse Silvénin ja Haapakosken luoma kyselylomake, johon molemmat vanhemmat vastasivat. Kyselyyn vastasi 30 yksikielistä ja 26 kaksikielistä perhettä. Äidit vastasivat punaisella kynällä ja isät sinisellä. Eronneille

ja eri talouksissa asuville vanhemmille lähetettiin kummallekin oma lomake. Kaksikielisten perheiden lasten joukossa oli muutamia lapsia, jotka eivät puhuneet venäjää, jotka jätettiin aineistosta pois.

Kaksikielisten perheiden kyselylomakkeessa oli kysymyksiä lapsen kieliympäristöstä, elämänmuutoksista ja tapahtumista, tunteista, toiminnasta ja käyttäytymisestä, ongelmista ja vaikeuksista, lapsen kyvyistä ja taidoista, toverisuhteista ja sosiaalisista taidoista, vanhempien maailmankatsomuksesta sekä perhearvoista. Yksikielisten perheiden kyselylomakkeessa oli samat kysymykset, lukuun ottamatta kieliympäristöä koskevia kysymyksiä. Tässä tutkimuksessa tarkasteluun otettiin tunteet, sosiaaliset taidot sekä toverisuhteet.

2.3 Tunnetaidot - kysely

Tunnetaitoja käsittelevä kysely on Rydellin, Berlinin ja Bohlinin (2003) luoma Emotion Questionnaire- kyselylomakkeen suomennettu versio. Alkuperäisellä kyselyllä tutkittiin 5-vuotiaiden lasten tunteellisuutta (tunteiden kokeminen ja niiden voimakkuus) sekä tunteiden säätelyä (Rydell, Berlin & Bohlin, 2003). Kyselylomakkeen mittaamat tunteet olivat negatiivisia tunteita, kuten suru, viha, kipu, suuttumus, syyllisyys, häpeä ja pelko, sekä positiivisia tunteita kuten ilo ja innostuneisuus. Lisäksi lomakkeessa oli kysymyksiä koskien lapsen kohtaamia ristiriitoja ja sääntöjen noudattamista. Rydell ym. arvioivat tutkimuksessaan kyselylomakkeensa validiksi ja reliaabeliksi.

Tunteellisuutta käsittelevien väittämien kohdalla esitettiin seuraavia väittämiä: lapsi tuntee usein tiettyä tunnetta (6 väittämää. Esim. ”Lapseni tulee usein surulliseksi”) ja lapsi reagoi voimakkaasti tiettyyn tunteeseen (18 väittämää. Esim. ”Kun lapseni kaatuu ja satuttaa itsensä, hän reagoi voimakkaasti”). Tunteiden säätelyn kohdalla esitettiin seuraavia väittämiä: muiden on helppo saada lapsi rauhoittumaan/tuntemaan olonsa hyväksi (18 väittämää. Esim. ”Kun lastani hävettää, toisten ihmisten, kuten vanhempien, on helppo saada hänet tuntemaan olonsa paremmaksi esim. lohduttamalla tai rohkaisemalla” tai ”Kun lapsen tulee iloiseksi ja innostuneeksi, toisten ihmisten, kuten vanhempien, on tarpeen vaatiessa helppo rauhoittaa hänet”) ja lapsen on vaikea rauhoittua itse (18 väittämää. Esim. ”Kun lapseni näkee tai kuulee jotain pelottavaa, hänen on vaikea rauhoittua omin avuin” tai ”Kun lapsen tulee iloiseksi ja innostuneeksi, hänen on vaikea rauhoittua omin avuin (tarpeen vaatiessakaan”). Vanhemmat vastasivat väittämiin

valitsemalla vaihtoehdon 1–5 (1=ei sovi lapseeni ollenkaan, 5=sopii lapseeni erittäin hyvin).

2.4 Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet - kysely

Sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden kysely perustuu kahteen tunnettuun kyselyyn. Sosiaalisia taitoja käsittelevä osio kyselylomakkeesta pohjautuu Greshamin ja Elliotin (1990) Social Skills Rating System (SSRS)- kyselyyn. Alkuperäinen kysely on suunniteltu sellaiseksi, että sillä voi arvioida 3–18-vuotiaita lapsia, ja se sisältää lapsen itsearvioinnin sekä vanhempien ja opettajien arvioinnin. Lomakkeen on suomentanut ja muokannut Pölkki ja Kukkonen (1995), jotka ovat ensimmäisenä Suomessa käyttäneet SSRS-arviointimenetelmää. Pölkin ja Kukkonen mukaan Greshamin ja Elliotin sosiaalisten taitojen arviointimenetelmää voidaan pitää helppokäyttöisenä ja luotettavana. Heidän mukaan asteikot ovat arvioitu reliaabeleiksi (Cronbachin alfa-kerroin yli 0.90). Alkuperäisessä Greshamin ja Elliottin vanhempien SSRS-kyselyssä kysymyksiä oli 40. Kysymykset oltiin jaoteltu yhteystyön, asertiivisuuden, vastuunottamisen ja itsesäätelyn osa-alueeseen. Lisäksi kyselyssä oli kysymyksiä lapsen ongelmakäyttäytymisestä. Pölkki ja Kukkonen jättivät tutkimuksestaan vanhempien lomakkeesta ongelmakäyttäytymistä arvioivat kysymykset pois, ja lopulta heidän kyselylomakkeessaan oli 18 kysymystä.

Toverisuhteet-osio on osa suomennettua versiota Laddin ja Profiletin (1996) The child behavior scale- kyselystä. Alkuperäisessä CBS-kyselyssä on kuusi eri käyttäytymistä arvioivaa kategoriaa. Nämä kategoriat ovat aggressiivisuus, prososiaalisuus, epäsosiaalisuus, hermostuneisuus/pelokas käyttäytyminen (anxious-fearful), ikätoverien syrjintä sekä hyperaktiivisuus/helposti häiriintyvä (hyperactivity-distractible). Lindblomin (2017) mukaan suomennetussa versiossa osa CBS-kyselyyn ikätoverien syrjintää käsittelevistä kysymyksistä on käännetty positiiviseen sanamuotoon, mittaamaan positiivista vertaisten hyväksyntää. Esimerkiksi väittämä ”Muut lapset pitävät lapsesta” on alkuperäisessä kyselyssä ”Not much liked”. Laddin ja Profiletin (1996) mukaan CBS-kysely on arvokas työkalu tutkijoille, jotka pyrkivät tunnistamaan ne lapset, jotka kuuluvat käyttäytymisen ongelmien riskiryhmään. Lisäksi heidän mukaan kyselyllä pystyy arvioimaan käyttäytymistaipumuksia, jotka voivat ennustaa lapsen sopeutumattomuutta. Heidän tutkimuksen mukaan CBS-kyselyä voidaan pitää pätevänä ja luotettavana käyttäytymisen arviointimenetelmänä.

Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen kysymyksistä 9 oli Greshamin ja Elliotin vanhemmille tarkoitettu SSRS-kyselystä asertiivisuuden, yhteistyön ja itsesääntelyn osa-alueelta, ja 8 kysymystä Laddin ja Profiletin CBS-kyselystä ikätoverien syrjintä osiosta sekä yksi väittämä liittyen lapsen käyttäytymiseen. Vanhemmat vastasivat kyselyyn valitsemalla vaihtoehdon 1–4 (1=Ei ikinä, 2=Joskus, 3=melko usein, 4=hyvin usein).

2.5 Aineiston analyysi

Osassa kyselylomakkeiden vastauksissa oli puuttuvia tietoja. Kaksikielisten lasten kohdalla useimmin tyhjäksi oli jäänyt äitien vastaukset ja yksikielisten lasten kohdalla isät olivat useimmin jättäneet vastaamatta. Joidenkin kysymysten kohdalla myös vastausten tulkinta oli haastavaa (esimerkiksi osa vanhemmista oli ympyröinyt joihinkin kysymyksiin kaksi vaihtoehtoa), jolloin nämä kohdat jätettiin tyhjiksi. Kaksikielisten lasten tunteita käsittelevän osion väittämiä oli yhteensä 3120, joista vastaukset puuttuivat 427 väittämästä (13.6%) ja yksikielisten lasten tunteita käsittelevässä osiossa väittämiä oli yhteensä 3600, joista vastaukset puuttuivat 842 väittämän kohdalla (23.3%). Sosiaalisia taitoja ja toverisuhteita käsittelevässä osiossa kaksikielisten lasten kohdalla oli 884 väittämää, joista vastaukset puuttuivat 151 väittämästä (17%), ja yksikielisten kohdalla väittämiä oli 1020, joista vastaukset puuttuivat 246 väittämästä (24.1%). Ennen aineiston analysointia, kyselylomakkeiden vastaukset imputoitiin.

Imputoinnissa puuttuvat tiedot on korvattu EM-algoritilla (Expectation Maximization; Muthén, & Muthén, 2010), joka korvaa olemassa olevien tietojen perusteella puuttuvat tiedot käyttämällä kaikkea muuta mahdollista saatavilla olevaa tietoa. Puuttuvien tietojen sattumanvaraisuus on varmistettu Littlen (1988) MCAR (Missing Completely At Random) -testillä, jonka SPSS tekee samanaikaisesti puuttuvien tietojen imputoinnin kanssa. Puuttuvia tietoja voidaan pitää sattumanvaraisina, jos Littlen MCAR-testin p -arvo on suurempi kuin 0,05. Tämän aineiston puuttuvien tietojen imputoinnissa MCRA-testin p -arvot ovat suurempia kuin 0.5. Baraldin ja Endersin (2010) mukaan EM-menetelmää voidaan pitää parempana tapana käsitellä puuttuvia tietoja, kuin perinteisiä käsittelytapoja. Perinteisesti koehenkilöt, jolla on puuttuvia tietoja, on joko jätetty aineistosta kokonaan pois tai puuttuvat tiedot ovat korvattu esimerkiksi muiden

muuttujien keskiarvolla. Baraldin ja Endersin mukaan henkilöiden poistaminen voi muun muassa pienentää otoskokoa merkittävästi. Puuttuvien tietojen korvaaminen esimerkiksi muiden muuttujien keskiarvolla voi puolestaan vääristää tulosten korrelaatioita tai keskiarvoja.

Aineiston analyysiä varten tunneosion väittämien pohjalta luotiin neljä summamuuttujaa. Summamuuttujien tarkoituksena on yhdistää useampi samankaltainen muuttuja yhdeksi muuttujaksi (Nummenmaa, 2009). Kyselylomakkeen pohjalta luotiin seuraavat muuttujat: tuntee usein tiettyä tunnetta (6 väittämää), tunneilmaisun voimakkuus (18 väittämää), kyky rauhoittua muiden avulla (18 väittämää), ja kyky rauhoittua itse (18 väittämää). Summamuuttujat luotiin erikseen isien ja äitien tekemille arvioille.

Noin puolet kysymyksistä, 9 kysymystä, ovat suomennetusta Pölkin ja Kukkosen (1995) SSRS-kyselystä. Tässä tutkimuksessa oli kysymyksiä kaikista kolmesta Pölkin ja Kukkosen määrittämästä osa-alueesta (assertiivisuus, itsesäätely ja yhteistyö). Loput 8 kysymystä, käsitteli lapsen kohtaamaa ikätoverien syrjintää sekä lapsen käyttäytymistä, jotka ovat suomennettu Laddin ja Profiletin (1996) The child behavior scale- kyselystä. Molempien kyselylomakkeiden kysymykset olivat hyvin samankaltaisia, jotka haluttiin yhdistää. Nummenmaan (2009) mukaan aineistoille, joille tehdään faktorianalyysi, on asetettu melko tiukat vaatimukset. Hän kertoo, että tutkittavia tulee olla vähintään kaksi kertaa niin paljon kuin analysoitavia muuttujia. Tässä tutkimuksessa väittämiä oli 17 ja tutkittavia kaksikielisten ryhmässä oli 26 ja yksikielisten ryhmässä 30, joten tämä ehto ei täyty. Pölkin ja Kukkosen luomat faktorit, assertiivisuus, itsesäätely ja yhteistyö, eivät täysin sopineet kategorioiksi, kun mukaan otettiin Laddin ja Profiletin kysymykset. Esimerkiksi SSRS-kyselyn pohjalta muodostettu yhteistyö-faktori ei täysin sopinut tämän tutkimuksen faktoriksi, kun mukaan otettiin Laddin ja Profiletin kyselyn kysymykset. Näistä syistä kysymyksistä päädyttiin luomaan omat summamuuttujat. Taulukossa 1 on esitelty summamuuttujat, niiden väittämät, kysymysten alkuperäinen lähde sekä se, mille faktorille alkuperäisissä tutkimuksissa kysymykset latautuivat.

Taulukko 1

Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Summamuuttujien esittely, kysymysten alkuperäinen lähde sekä niiden alkuperäiset faktorit.

Summamuuttujat	Kyselyn kysymykset ja alkuperäinen lähde
1. Lapsi on suosittu	1. Muut lapset pitävät lapsesta (CBS, ikätoverien syrjintä - ”Excluded by peers”, käännetty positiiviseksi) 2. Lapsi on suosittu ikätovereiden keskuudessa (CBS, ikätoverien syrjintä - ”Excluded by peers”) 4. Ikätoverit haluavat leikkiä lapsen kanssa (CBS, ikätoverien syrjintä - ”Excluded by peers”, käännetty positiiviseksi) 6. Lapsi saa helposti ystäviä (SSRS, assertiivisuus - ”Assertion and initiative”) 17. Lapsi pääsee helposti mukaan ikätovereiden leikkeihin (SSRS, assertiivisuus - ”Assertion and initiative”)
2. Lapsi on itsevarma	3. Lapsi lähtee mukaan järjestettyyn toimintaan (SSRS, yhteistyö - ”Cooperation”) 5. Lapsi osallistuu käskemättä ryhmätoimintaan (SSRS, yhteistyö - ”Cooperation”) 9. Lapsi aloittaa keskustelun (SSRS, assertiivisuus - ”Assertion and initiative”) 13. Lapsi on kiinnostunut monista asioista (CBS, ”Hyperactive-Distractible”, käännetty positiiviseksi) 15. Lapsi esittelee itsensä käskemättä (SSRS, assertiivisuus - ”Assertion and initiative”) 16. Lapsi on itsevarma sosiaalisissa tilanteissa (SSRS, assertiivisuus - ”Assertion and initiative”)
3. Ikätoverien syrjintä	7. Muut jättävät lapsen syrjään (CBS, ikätoverien syrjintä - ”Excluded by peers”) 10. Ikätoverit tekevät lapsesta pilaa (CBS, ikätoverien syrjintä - ”Excluded by peers”) 11. Ikätoverit kieltäytyvät ottamasta lasta mukaan leikkeihin (CBS, ikätoverien syrjintä - ”Excluded by peers”) 14. Ikätoverit välttelevät lasta (CBS, ikätoverien syrjintä - ”Excluded by peers”)
4. Tunteiden asiallinen ilmaisu	8. Lapsi ilmaisee tunteitaan asianmukaisesti, kun kohdeltu väärin (SSRS, itsesäätely-”Self-control”) 12. Lapsi ottaa hyvin vastaan arvostelua (SSRS, itsesäätely-”Self-control”)

Huomaa. SSRS= Social rating system, Gresham ja Elliott (1990) ja CBS= The Child Behavioral System, Ladd ja Profilet (1996)

Tilastollisiksi testeiksi valikoituivat epäparametriset Mann Whitney U-testi sekä Spearmanin korrelaatiokerron. Heikkilän (2014) mukaan epäparametriset testit soveltuvat sellaisille aineistolle, jotka eivät noudata normaalijakaumaa tai ovat pieniä. Tämän aineiston muuttujat eivät noudattaneet normaalijakaumaa ja aineisto on pieni ($N=56$). Tässä tutkimuksessa haluttiin vertailla sekä kaksikielisten perheiden äitien tekemiä arvioita yksikielisten äitien tekemiin arvioihin, että kaksikielisten perheiden isien tekemiä arvioita yksikielisten perheiden isien tekemiin arvioihin. Mann Whitney U-testi vertailee kahden riippumattoman ryhmän mediaaneja ja testaa, eroavatko ne toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (Nummenmaa, 2010). Lisäksi tällä tutkimuksella haluttiin selvittää tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen sekä toverisuhteiden välistä yhteyttä, jota mitattiin korrelaatiotestillä. Korrelaatiotestiksi valikoitui epäparametrinen Spearmanin järjestyskorrelaatiotesti otoskoon pienuuden ja jakauman perusteella. Spearmanin korrelaatiokerroin mittaa sitä, kuinka samanlainen havaintojen järjestys kahdella muuttujalla on (Nummenmaa, 2009).

3 TULOKSET

Tulososiossa tarkastellaan ensin aineiston kuvailevia tietoja koskien vanhempien arvioita lasten tunnetaidoista, sosiaalisista taidoista sekä toverisuhteista niin kaksi- kuin yksikielisten lasten kohdalla. Tämän jälkeen tarkastellaan kaksi- ja yksikielisten lasten äitien ja isien arvioiden eroja ja tilastollista merkitsevyyttä tunnetaitojen, sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden kohdalla. Viimeiseksi esitetään kaksi- ja yksikielisten äitien ja isien arvioiden, koskien tunnetaitoja, korrelaatiot sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden kanssa ja vertaillaan niitä toisiinsa.

3.1 Kuvailevat tiedot

Tunnetaitoja käsittelevän osion venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden kuvailevat tiedot on esitelty taulukossa 2. Venäjän- ja suomenkielisten äitien arviot eivät näyttäneet juurikaan eroavan toisistaan ja arvioiden keskiarvot olivat samankaltaisia. Vaihteluvälit äitien vastauksissa olivat puolestaan melko suuria.

Taulukko 2

Tunnetaidot: venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden keskiarvot (ka), keskihajonnat (kh) ja vaihteluvälit (vv).

	<u>Venäjänkieliset</u>			<u>Suomenkieliset</u>		
	(n=26)			(n=30)		
	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>vv</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>vv</i>
Tuntee usein tiettyä tunnetta	17.12	2.43	13-21.57	18.02	4.10	10-27
Tunneilmaisun voimakkuus	51.89	6.66	37-64	52.27	11.46	29-71
Kyky rauhoittaa muiden avulla	70.82	10.96	51-88	73.22	10.21	50-90
Kyky rauhoittaa itse	39.31	11.64	18-59	35.66	9.55	18-58

Taulukossa 3 on esitelty kaksi- ja yksikielisten perheiden isien arvioiden kuvailevat tiedot liittyen lapsen tunnetaitoihin. Kuten äitien kohdalla, ei myöskään isien arvioiden keskiarvot näyttäneet juurikaan eroavan toisistaan. Samoin kuin äitien arvioissa myös isien arvioissa vaihteluvälit olivat kuitenkin melko suuria. Kun vertaillaan äitien ja isien arvioiden kuvailevia tietoja, nähdään, että keskiarvot ja vaihteluvälit ovat hyvin samankaltaisia.

Taulukko 3

Tunnetaidot: Kaksi- ja yksikielisten perheiden suomenkielisten isien arvioiden keskiarvot (ka), keskihajonnat (kh) sekä vaihteluvälit (vv).

	<u>Kaksikieliset</u> (n=26)			<u>Yksikieliset</u> (n=30)		
	ka	kh	vv	ka	kh	vv
Tuntee usein tiettyä tunnetta	16.62	3.10	12-24	17.29	3.70	9-26
Tunneilmaisun voimakkuus	51.76	7.29	40-65	52.03	9.63	24-66
Kyky rauhoittaa muiden avulla	70.03	11.16	39-87	71.99	9.16	56-89
Kyky rauhoittaa itse	39.32	11.13	19-60	36.40	8.94	18-53

Taulukossa 4 on esitelty venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden kuvailevat tiedot lasten sosiaalisista taidoista sekä toverisuhteista. Samoin kuin tunnetaitojen kohdalla, myös sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden kohdalla keskiarvot näyttivät olevan samankaltaisia. Tosin vaihteluita äitien arvioissa oli.

Taulukko 4

Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden summamuuttujien keskiarvot (ka), keskihajonnat (kh) sekä vaihteluvälit (vv).

	<u>Venäjänkieliset</u> (n=26)			<u>Suomenkieliset</u> (n=30)		
	ka	kh	vv	ka	kh	vv
Lapsi on suosittu	15.35	2.19	10-18	16.42	2.37	11.33-20
Lapsi on itsevarma	18.38	3.12	13-24	19.43	3.00	14-24
Ikätoverien syrjintä	7.21	.97	5.10-9	6.04	1.64	4-9.56
Tunteiden asiallinen ilmaisu	5.61	1.14	3.96-8	5.47	1.08	3.24-8

Taulukossa 5 on esitelty kaksi- ja yksikielisten perheiden isien arvioiden kuvailevat tiedot koskien lasten sosiaalisia taitoja ja toverisuhteita. Kuten äitien kohdalla, myöskään kaksi- ja yksikielisten perheiden isien arviot eivät näyttäneet eroavan toisistaan. Samoin kuin äitien kohdalla, myös isien arviot vaihtelivat. Arvioiden keskiarvot sekä vaihteluvälit olivat niin äitien kuin isienkin kohdalla samankaltaisia.

Taulukko 5

Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Kaksi- ja yksikielisten perheiden suomenkielisten isien arvioiden summamuuttujien keskiarvot (ka), keskihajonnat (kh) sekä vaihteluvälit (vv).

	<u>Kaksikieliset</u> (n=26)			<u>Yksikieliset</u> (n=30)		
	<i>Ka</i>	<i>kh</i>	<i>vv</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>vv</i>
Lapsi on suosittu	17.13	3.02	11-20	17.70	2.55	11.29-20.75
Lapsi on itsevarma	18.71	3.47	12-24	19.56	2.79	14-24
Ikätoverien syrjintä	7.61	1.71	5-11.93	8.80	1.83	4-11.82
Tunteiden						
asiallinen ilmaisu	4.35	.62	3-5.74	4.36	.89	2.53-6.02

3.2 Kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidot

Seuraavaksi esitellään tilastollisten testausten tulokset. Äitien arvioiden mediaanit, Mann-Whitneyn U-testi tulokset sekä *p*-arvot koskien lasten tunnetaitoja, on esitelty taulukossa 6.

Taulukko 6

Tunnetaidot: Venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden mediaanit (MD), Mann-Whitneyn U-testin tulokset (U-arvo) ja p-arvot (p).

	<u>Venäjän-</u> <u>kieliset</u> (n=26)	<u>Suomen-</u> <u>kieliset</u> (n=30)	<i>U-arvo</i>	<i>p</i>
	<i>MD</i>	<i>MD</i>		
Tuntee usein tiettyä tunnetta	17.51	18.00	340.50	.42
Tunneilmaisun voimakkuus	52.00	54.00	366.00	.69
Kyky rauhoittua muiden avulla	71.13	73.00	346.50	.47
Kyky rauhoittua itse	39.65	37.00	303.00	.15

Testauksessa ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja, kun vertailtiin kaksikielisten äitien tekemiä arvioita yksikielisten äitien tekemiin arvioihin. Toisin sanoen äitien arvioiden mukaan lapset kokivat yhtä usein tiettyjä tunteita, reagoivat yhtä vahvasti tunteisiin, heidän on yhtä helppo rauhoittua muiden avulla sekä heillä on samanlaiset kyvyt rauhoittua omin avuin, kun kokevat tiettyjä tunteita, riippumatta siitä, olivatko lapset kaksi- tai yksikielisiä.

Mann Whitney U-testillä ei myöskään löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja kaksikielisten ja yksikielisten perheiden isien arvioista liittyen lapsen tunnetaitoihin. Tulokset on esitetty taulukossa 7. Eli myös isien arvioiden mukaan lapset kokivat tunteita yhtä usein, reagoivat tunteisiin yhtä voimakkaasti, heidän on yhtä helppo rauhoittua muiden avulla sekä heillä on samanlaiset kyvyt rauhoittua omin avuin, kun kokevat tiettyä tunnetta. Kaksi- tai yksikielisyydellä ei ollut merkitystä lapsen tunnetaitoihin.

Taulukko 7

Tunnetaidot: Kaksi- ja yksikielisten perheiden suomenkielisten isien arvioiden mediaanit (MD), Mann Whitney U-testin tulokset (U-arvo) ja p-arvot (p).

	<u>Kaksikieliset</u> (n=26)	<u>Yksikieliset</u> (n=30)		
	<i>MD</i>	<i>MD</i>	<i>U-arvo</i>	<i>p</i>
Tuntee usein tiettyä tunnetta	16.00	16.90	332.00	.34
Tunneilmaisun voimakkuus	52.00	53.97	356.00	.58
Kyky rauhoittua muiden avulla	71.00	69.73	364.50	.68
Kyky rauhoittua itse	40.77	37.17	309.00	.18

3.3 Kaksi- ja yksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja toverisuhteet

Sosiaalisia taitoja sekä toverisuhteita käsittelevien väittämien summamuuttujille tehtiin myös Mann Whitney U-testi. Venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden Mann Whitney U-testin tulokset on esitelty taulukossa 8. Äitien arviot eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi lapsi on suosittu-, lapsi on itsevarma- eikä tunteiden asiallinen ilmaisu-muuttujien kohdalla. Toisin sanoen äitien mukaan kaksi- ja yksikieliset lapset olivat yhtä suosittuja ikätoverien keskuudessa, itsevarmoja ja aktiivisia sosiaalisissa tilanteissa sekä ilmaisivat tunteitaan yhtä asiallisesti. Äitien arviot erosivat tilastollisesti merkitsevästi Ikätoverien syrjintä- kohdassa ($p=.01$). Eli kaksikieliset lapset kohtasivat venäjänkielisten äitien mukaan tilastollisesti merkittävästi useammin vertaisten syrjintää kuin yksikieliset.

Taulukko 8

Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden mediaanit (MD), Mann Whitney U-testin tulokset (U-arvo) ja p-arvot (p).

	<u>Venäjän-</u> <u>kieliset</u> (n=26)	<u>Suomen-</u> <u>kieliset</u> (n=30)		
	<i>MD</i>	<i>MD</i>	<i>U-arvo</i>	<i>p</i>
Lapsi on suosittu	15.89	17.00	290.00	.10
Lapsi on itsevarma	19.00	19.50	314.50	.21
Ikätoverien syrjintä	7.03	6.00	219.00	.01
Tunteiden asiallinen ilmaisu	5.34	5.08	373.00	.78

Huomaa. Lihavoidut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < .05$)

Isien arvioiden Mann Whitney U-testin tulokset on esitelty taulukossa 9. Samoin kuin äitien kohdalla, myös isien mukaan kaksi- ja yksikieliset lapset olivat isien mukaan yhtä suosittuja ikätovereiden keskuudessa, itsevarmoja ja aktiivisia sosiaalisissa tilanteissa sekä ilmaisivat tunteitaan yhtä asiallisesti. Lisäksi myös isien arviot erosivat tilastollisesti merkittävästi ikätovereiden syrjintä- kohdassa ($p = .01$). Tilanne oli tosin päinvastoin kuin äideillä, eli isien mukaan yksikieliset lapset kohtasivat ikätoverien syrjintää useammin kuin kaksikieliset lapset.

Taulukko 9

Sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Kaksi- ja yksikielisten perheiden suomenkielisten isien arvioiden mediaanit (MD), Mann Whitney U-testin tulokset (U-arvo) ja p-arvot (p).

	<u>Kaksikieliset</u> (n=26)	<u>Yksikieliset</u> (n=30)		
	<i>MD</i>	<i>MD</i>	<i>U-arvo</i>	<i>p</i>
Lapsi on suosittu	18.00	18.26	355.00	.56
Lapsi on itsevarma	20.00	19.35	339.00	.40
Ikätoverien syrjintä	7.10	8.95	238.50	.01
Tunteiden asiallinen ilmaisu	4.00	4.10	378.00	.84

Huomaa. Lihavoidut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < .05$)

3.4 Tunnetaitojen yhteys sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin

Tällä tutkimuksella haluttiin selvittää, onko kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidoilla yhteyttä sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin, ja ovatko nämä yhteydet samanlaisia. Tätä yhteyttä testattiin Spearmanin korrelaatiokertoimella.

Taulukossa 10 on esitetty venäjänkielisten äitien arvioiden korrelaatiokertoimet. Venäjänkielisten äitien lähes kaikki arviot koskien lasten tunnetaitoja, korreloivat keskenään. Se, kuinka usein lapsi koki jotain tunnetta korreloi lapsen tunneilmaisun voimakkuuden kanssa, kykyyn rauhoittua muiden avulla ja kykyyn rauhoittua itse. Toisin sanoen, mitä useammin lapsi kokee tiettyä tunnetta, sen voimakkaampaa lapsen tunneilmaisuus on, ja sen vaikeampi lapsen on rauhoittua muiden avulla ja omin avuin. Lisäksi lapsen kyvyn rauhoittua omin avuin kanssa korreloi tunneilmaisun voimakkuus sekä kyky rauhoittua muiden avulla. Eli, mitä vaikeampi lapsen on rauhoittua omin avuin, sen voimakkaampaa lapsen tunneilmaisuus on. Lisäksi, jos lapsen on vaikea rauhoittua omin avuin, myös muiden avulla rauhoittuminen on hankalaa.

Taulukko 10

Tunnetaidot, sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Venäjänkielisten äitien arvioiden korrelaatiokertoimet (Spearman).

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Tuntee usein tiettyä tunnetta	-							
2. Tunneilmaisun voimakkuus	.40	-						
3. Kyky rauhoittua muiden avulla	-.60	-.38	-					
4. Kyky rauhoittua itse	.52	.49	-.49	-				
5. Lapsi on suosittu	-.10	.05	-.02	-.38	-			
6. Lapsi on itsevarma	-.09	-.04	-.04	-.29	.82	-		
7. Ikätoverien syrjintä	.09	.04	-.07	.08	.04	.06	-	
8. Tunteiden asiallinen ilmaisu	-.03	-.24	.17	-.50	.34	.26	-.07	-

Huomaa. $n = 26$. Lihavoidut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ($p \leq .05$)

Sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden muuttujista ainoastaan lapsen itsevarmuus korreloi sen kanssa, kuinka suosittu lapsi on ikätovereiden keskuudessa. Venäjänkielisten äitien arvioiden mukaan ainoastaan yksi tunnemuuttujista korreloi sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden muuttujien kanssa. Lapsen kyky rauhoittua omin avuin korreloi negatiivisesti tunteiden asiallisen ilmaisun kanssa. Toisin sanoen, mitä vaikeampi lapsen on rauhoittua omin avuin, sitä vähemmän lapsi ilmaisee tunteitaan asiallisesti.

Taulukossa 11 on esitetty suomenkielisten äitien vastausten korrelaatiokertoimet. Samoin kuin venäjänkielisten äitien mukaan, myös suomenkielisten äitien mukaan lähes kaikki lapsen tunnetaidoista korreloivat keskenään.

Taulukko 11

Tunnetaidot, sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Suomenkielisten äitien arvioiden korrelaatiokertoimet (Spearman).

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Tuntee usein tiettyä tunnetta	-							
2. Tunneilmaisun voimakkuus	.61	-						
3. Kyky rauhoittua muiden avulla	-.38	-.32	-					
4. Kyky rauhoittua itse	.48	.56	-.76	-				
5. Lapsi on suosittu	-.23	-.16	.38	-.47	-			
6. Lapsi on itsevarma	-.46	-.21	.37	-.46	.47	-		
7. Ikätoverien syrjintä	.49	.47	-.47	.44	-.54	-.35	-	
8. Tunteiden asiallinen ilmaisu	-.23	-.10	.42	-.50	.37	.58	-.27	-

Huomaa. n = 30. Lihavoidut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ($p \leq .05$)

Myös lähes kaikki sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden arviot korreloivat keskenään. Toisin kuin venäjänkielisten äitien arvioissa, suomenkielisten äitien arviot koskien tunnetaitoja korreloivat useammin sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden arvioiden kanssa. Suomenkielisten äitien mukaan kyky rauhoittua muiden avulla ja kyky rauhoittua itse korreloivat lapsi on suosittu- muuttujan kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä helpompi lapsen on rauhoittua muiden avulla, sen useammin lapsi on suosittu ikätoverien keskuudessa yksikielisten äitien arvioiden mukaan. Lapsen kyky rauhoittua itse ja se,

kuinka suosittu lapsi on ikätoverien keskuudessa korreloivat negatiivisesti, eli mitä vaikeampi lapsen on rauhoittua itse, sen harvemmin lapsi on suosittu ikätoverien keskuudessa. Äitien mukaan lapsen kyky rauhoittua itse korreloi kaikkien muidenkin sosiaalisten taitojen ja toverisuhde- muuttujien kanssa. Toisin sanoen, mitä vaikeampi lapsen on rauhoittua itse, sen epävarmempi lapsi on sosiaalisissa tilanteissa, sitä useammin lapsi kohtaa ikätoverien syrjintää ja, sitä harvemmin lapsi ilmaisee tunteitaan asiallisesti. Kolme muuta tunnemuuttujaa korreloivat myös ikätoverien syrjintämuuttujan kanssa, joka tarkoittaa sitä, että mitä useammin lapsi kokee tiettyä tunnetta ja mitä voimakkaammin lapsi reagoi tiettyyn tunteeseen, sitä useammin lapsi kohtaa ikätoverien syrjintää. Puolestaan, mitä helpompi lapsen on rauhoittua omin avuin, sen harvemmin lapsi kohtaa ikätoverien syrjintää. Korrelaatio löytyi myös tuntee usein tiettyä tunnetta- muuttujan ja lapsi on itsevarma-muuttuja välillä. Korrelaatio oli negatiivinen, joka tarkoittaa sitä, että mitä useammin lapsi tuntee tiettyä tunnetta, sitä vähemmän itsevarma lapsi on sosiaalisissa tilanteissa.

Taulukossa 12 on esitetty kaksikielisten perheiden isien arvioiden korrelaatiokertoimet.

Taulukko 12

Tunnetaidot, sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Kaksikielisten perheiden suomenkielisten isien arvioiden korrelaatiokertoimet (Spearman).

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Tuntee usein tiettyä tunnetta	-							
2. Tunneilmaisun voimakkuus	.66	-						
3. Kyky rauhoittua muiden avulla	-.15	-.12	-					
4. Kyky rauhoittua itse	.44	.63	-.48	-				
5. Lapsi on suosittu	-.09	-.31	.40	-.55	-			
6. Lapsi on itsevarma	.02	-.31	.30	-.50	.84	-		
7. Ikätoverien syrjintä	.09	.04	-.42	.27	-.11	-.05	-	
8. Tunteiden asiallinen ilmaisu	-.29	-.46	.10	-.34	.27	.11	-.28	-

Huomaa. n=26. Lihavoidut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ($p \leq .05$)

Isien arviot liittyen lapsen tunnetaitoihin korreloivat yhtä usein kuin äitien arviot. Kaksikielisten perheiden isien mukaan myös tunnetaitoja koskevat arviot korreloivat sosiaalisten taitojen sekä toverisuhteita käsittelevien arvioiden kanssa. Kaksikielisten isien arvioiden mukaan tunneilmaisun voimakkuus korreloi negatiivisesti tunteiden asiallisen ilmaisun kanssa, eli mitä voimakkaammin lapsi reagoi tunteisiin, sen vähemmän lapsen tunneilmaisu on asiallista. Lapsen kyky rauhoittua muiden avulla korreloi sen kanssa, kuinka suosittu lapsi on ikätoverien keskuudessa sekä, kuinka usein lapsi kohta ikätoverien syrjintää. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä helpompi lapsen on rauhoittua muiden avulla sitä vähemmän lapsi kohtaa ikätoverien syrjintää, ja sitä suositumpi lapsi on ikätoverien keskuudessa. Lisäksi lapsen kyky rauhoittua itse korreloi negatiivisesti lapsi on itsevarma- ja lapsi on suosittu- muuttujan kanssa. Toisin sanoen mitä vaikeampi lapsen on rauhoittua omin avuin, sen epävarmempi lapsi on sosiaalisissa tilanteissa ja harvemmin lapsi on suosittu ikätoverien keskuudessa.

Yksikielisten perheiden isien arvioiden korrelaatiokertoimet, liittyen lapsen tunnetaitoihin sekä sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin, on esitetty taulukossa 13.

Taulukko 13

Tunnetaidot, sosiaaliset taidot ja toverisuhteet: Yksikielisten perheiden suomenkielisten isien arvioiden korrelaatiokertoimet (Spearman).

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Tuntee usein tiettyä tunnetta	-							
2. Tunneilmaisun voimakkuus	.74	-						
3. Kyky rauhoittua muiden avulla	-.27	-.32	-					
4. Kyky rauhoittua itse	.46	.48	-.84	-				
5. Lapsi on suosittu	-.37	-.42	.59	-.69	-			
6. Lapsi on itsevarma	-.39	-.27	.32	-.53	.45	-		
7. Ikätoverien syrjintä	-.08	.03	.16	-.32	.22	.60	-	
8. Tunteiden asiallinen ilmaisu	.07	.15	.12	-.17	.27	-.05	-.39	-

Huomaa. $n = 30$. Lihavoidut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ($p \leq 0.05$)

Kuten kaksikielisten perheiden isien kohdalla myös yksikielisten perheiden isien arviot lapsen tunnetaidoista korreloivat keskenään. Lisäksi kaksikielisten isien arviot lapsen tunnetaidoista korreloivat useammin sosiaalisten taitojen ja toverisuhteiden kanssa, kuin kaksikielisten perheiden isien arviot. Kaikki tunnemuuttajat korreloivat, joko positiivisesti tai negatiivisesti Lapsi on suosittu-muuttujan kanssa. Yksikielisten perheiden isät näkivät siis enemmän yhteyksiä lapsen tunnetaitojen ja sen välillä, kuinka suosittu lapsi on ikätoverien keskuudessa kuin yksikielisten perheiden isät. Se, kuinka usein lapsi kokee tiettyä tunnetta, kuinka voimakas lapsen tunneilmaisu on ja kuinka vaikea lapsen on rauhoittua itse, korreloi negatiivisesti sen kanssa, kuinka suosittu lapsi on. Toisin sanoen, mitä enemmän edellä mainitut väittämät toteutuivat lapsen kohdalla, sen harvemmin lapsi oli suosittu ikätoverien keskuudessa. Myös, se kuinka usein lapsi kokee tiettyä tunnetta ja kuinka vaikea lapsen on rauhoittua omin avuin korreloi negatiivisesti sen kanssa, kuinka itsevarma lapsi on. Eli, mitä useammin lapsi kokee tiettyä tunnetta, ja mitä vaikeampi lapsen on rauhoittua itse, sitä epävarmempi lapsi on sosiaalisissa tilanteissa. Ikätoverien syrjintä- ja tunteiden asiallinen ilmaisu- muuttajat eivät korreloineet tunnemuuttajien kanssa.

4 POHDINTA

Tällä tutkimuksella haluttiin selvittää, eroavatko kaksikielisten lasten tunnetaidot, sosiaaliset taidot sekä toverisuhteet yksikielisten lasten tunnetaidoista, sosiaalisista taidoista ja toverisuhteista. Lisäksi tutkimuksella haluttiin selvittää, onko kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidoilla yhteyttä sosiaalisiin taitoihin tai toverisuhteisiin, ja eroavatko yhteydet kaksi- ja yksikielisten lasten välillä. Tutkimusryhmänä olivat 6–7-vuotiaat suomenkieliset sekä suomalaisvenäläiset lapset, joita heidän vanhempansa olivat arvioineet vastaamalla kyselyyn. Aikaisempien tutkimuksen pohjalta voitiin olettaa, että kaksi- ja yksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja toverisuhteet eroisivat toisistaan. Kuitenkin hieman odotusten vastaisesti tutkimuksessa ei löytynyt merkittäviä eroja suomalaisvenäläisten ja suomenkielisten lasten sosiaalisissa taidoissa ja toverisuhteissa. Lasten tunnetaidoissa ei ollut myöskään eroja. Tunnetaidoilla oli yhteys lapsen sosiaalisiin taitoihin sekä toverisuhteisiin niin suomalaisvenäläisten kuin suomenkielistenkin lasten kohdalla.

4.1 Kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidot

Tunnetaidot, joita tutkimuksessa arvioitiin, olivat tunteiden kokeminen, ilmaisu sekä niiden säätely omin avuin ja muiden avulla. Tämän tutkimuksen mukaan suomalaisvenäläisten ja suomenkielisten 6–7-vuotiaiden lasten tunnetaidoissa ei ole eroa yksi- ja kaksikielisten perheiden suomenkielisten isien eikä myöskään venäjän- ja suomenkielisten äitien arvioiden mukaan.

Vanhempien arvioiden samanlaisuus oli mielenkiintoista. Vanhemmat olivat vastuksissaan melko yksimielisiä. Syynä tähän saattoi olla se, että vanhemmat vastasivat samaan lomakkeeseen, jolloin vanhemmat saattoivat vastata kysymyksiin yhdessä. Vaikka vanhemmat eivät olisikaan täyttäneet lomaketta yhdessä, toinen vanhemmista näki ensimmäisenä vastanneen vanhemman vastaukset, ja saattoi näin vaikuttaa toisena vastanneen vanhemman arvioihin. Lisäksi kyselylomakkeissa vanhempien vastaukset sijoittuivat usein asteikon 1–5 keskivaiheille, eli vanhemmat vastasivat mieluiten neutraalin vaihtoehdon, kuin ääripään vaihtoehdon.

4.2 Kaksi- ja yksikielisten lasten sosiaaliset taidot ja toverisuhteet

Tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, että kaksi- ja yksikieliset lapset ovat yhtä suosittuja ja itsevarmoja sekä ilmaisevat tunteitaan yhtä asiallisesti. Ainoastaan vanhempien arvioissa oli eroja koskien lapsen kohtaamaa ikätoverien syrjintää. Tutkimuksessa, liittyen lapsen sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin, havaittiin mielenkiintoinen ero. Tilastollisesti merkittävä ero ikätoverien syrjintä-kohdassa löytyi niin äitien kuin isienkin kohdalla. Isien arvioiden mukaan yksikieliset lapset kohtasivat useammin ikätoverien syrjintää kuin kaksikieliset lapset. Mielenkiintoisen tästä havainnosta tekee sen, että äitien mukaan tilanne oli päinvastoin, eli äitien arvioiden mukaan kaksikieliset lapset kohtasivat enemmän ikätoverien syrjintää kuin yksikieliset lapset.

Kaksikielisten perheiden isien arviota lapsen kohtaamasta syrjinnästä on vaikea selittää. Saattaa olla, että kaksikielisten lasten suomenkieliset isät eivät havainnoi lapsiaan samoin kuin perheen maahanmuuttajataustaiset äidit. Äitien ja isien arvioiden ristiriitaisuus saattaisi selittyä kulttuurieroilla. Ehkä venäläiset äidit olettavat kaksikielisten ja -kulttuuristen lastensa kohtaavan enemmän syrjintää ennakoasenteiden perusteella. Nämä ennakoasenteet voivat liittyä esimerkiksi heidän omakohtaisiin kokemuksiin syrjinnästä. Toisaalta maahanmuuttajataustaiset äidit voivat olla herkempiä havaitsemaan lapsen kohtaamaa syrjintää kuin isät, tai mahdollisesti he saattavat tulkita herkemmin lasten väliset ristiriidat syrjintänä. Toisaalta tulosten ristiriitaisuus saattaa selittyä sillä, että kaksi- ja yksikielisten perheiden isät ja äidit arvioivat lapsiaan eri tavoin ja kiinnittävät eri asioihin huomiota. Vaikka tässä tutkimuksessa kaikissa perheissä isät olivat suomalaisia, saattaa silti olla, että yksikielisten perheiden isät kiinnittävät eri asioihin huomiota kuin kaksikielisten perheiden isät. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe voisikin olla se, että miten ja millä perusteella vanhemmat arvioivat lapsiaan. Vanhempien haastattelut voisivat avata näitä kysymyksiä.

Aiempien tutkimustulosten pohjalta voidaan sanoa, että tulos osin tukee aiempaa tutkimusta. Esimerkiksi Von Grüningenin, ym. (2010) tutkimuksessa havaittiin, että lastentarhanopettajien arvioiden mukaan lapset, joiden äidit ovat maahanmuuttajia, ovat suuremmassa riskissä kohdata ikätoverien syrjintää. Tulos on myös osin ristiriidassa aikaisempien tutkimustulosten kanssa. Aiemmassa tutkimuksessa on löydetty viitteitä siitä, että kaksikielisillä lapsilla olisi paremmat sosiaaliset taidot kuin yksikielisillä

lapsilla (Arnberg, 1989), ja että kaksikieliset lapset ovat parempia lukemaan sosiaalisen kanssa käynnin sisältämiä sanattomia vihjeitä, joiden ansiosta he menestyisivät paremmin sosiaalisissa tilanteissa (esim. Lieberman, ym., 2016; Greenberg, ym., 2013). Tämä tutkimus ei suoraan tutkinut näitä samoja kysymyksiä, mutta tutkimustulos ei kuitenkaan anna viitteitä siitä, että kaksikielisillä lapsilla olisi vahvemmat tai heikommat sosiaaliset taidot tai toverisuhteet kuin yksikielisillä.

4.3 Tunnetaitojen yhteys sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin

Lapsen tunnetaidoilla on yhteys sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin, niin kaksi- ja yksikielisten äitien kuin kaksi- ja yksikielisten perheiden isienkin arvioiden mukaan. Kaksi- ja yksikielisten perheiden isien arvioiden mukaan tunnetaidot olivat yhteydessä lähes yhtä usein sosiaalisten taitojen ja toverisuhte-muuttujien kanssa. Kuitenkin erojakin löytyi. Yksikielisten lasten ikätoverien syrjinnällä ja tunteiden asiallisella ilmaisulla kanssa ei löytynyt yhteyttä tunnetaitoihin, kun taas kaksikielisten lasten kohdalla ikätoverien syrjintä oli yhteydessä lapsen kykyyn rauhoittua muiden avulla. Lisäksi tunneilmaisun voimakkuus oli yhteydessä tunteiden asiallisen ilmaisun kanssa. Yksikielisten lasten kohdalla kaikki tunnetaitojen osa-alueet olivat yhteydessä sen kanssa, onko lapsi suosittu ikätoverien keskuudessa, kun taas kaksikielisten lasten kohdalla ainoastaan kaksi tunnetaitojen osa-aluetta oli yhteydessä, onko lapsi suosittu.

Tämän tutkimuksen tulos tunnetaitojen yhteydestä sosiaalisiin taitoihin sekä toverisuhteisiin tukee aiempaa tutkimusta. Muun muassa Denhamin (2006) mukaan tunnetaidot vaikuttavat merkittävästi menestymiseen sosiaalisissa suhteissa. Lisäksi Eisenberg ym. (2002) havaitsivat tutkimuksessaan, että esiopetusikäisten lasten tunteiden säätely on yhteydessä muun muassa sosiaalisesti hyväksyttävään käyttäytymiseen ja siihen, kuinka suosittu lapsi on ikätoverien keskuudessa.

Mielenkiintoisin ero kuitenkin oli se, miten venäjänkielisten äitien arviot olivat yhteydessä ainoastaan yhden muuttujan kohdalla: venäjänkielisten äitien arvioiden mukaan lapsen kyky rauhoittua omin avuin oli yhteydessä tunteiden asiallisen ilmaisun kanssa. Yksikielisten äitien, kaksikielisten perheiden sekä yksikielisten perheiden isien kohdalla yhteyksiä oli huomattavasti enemmän. Saattaa olla, että venäjänkieliset äidit eivät huomaa tunnetaitojen yhteyksiä sosiaalisiin taitoihin ja toverisuhteisiin. Toisaalta

voi olla myös mahdollista, että kaksikieliset äidit arvioivat lapsiaan vähemmän kriittisesti: huolimatta lapsen heikommista tunnetaidoista, äiti saattaa silti uskoa tai haluaa uskoa, että lapsella ei ole ongelmia sosiaalisissa taidoissa ja toverisuhteissa. Lisäksi kielitaito saattoi vaikuttaa äitien vastauksiin: kysymyksiä ei ehkä ymmärretty täysin, jolloin vastauksetkin poikkeavat äidinkielenään suomea puhuvien vanhempien vastauksista.

Tutkimuksen pohjalta voidaan siis sanoa, että lasten vanhempien mukaan 6–7-vuotiaiden kaksi- ja yksikielisten lasten tunnetaidoilla on yhteys sosiaaliin taitoihin ja toverisuhteisiin. Lisäksi voidaan todeta, että venäjänkieliset äidit arvioivat lapsiaan eri tavoin kuin suomenkieliset isät ja äidit.

4.4 Tutkimuksen vahvuudet ja kehittämistarpeet

Tutkimuksen vahvuuksia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon tutkimuksen eettiset vaatimukset. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010). Hirsjärvi ym. kertovat, että hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa se, että tutkijat noudattavat rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksessaan, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa. Lisäksi Hirsjärven ym. mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin yksityiskohtaisuus. Hirsjärven ym. mukaan myös se, että tutkija ottaa muiden tutkijoiden työt ja saavutuksen asianmukaisella tavalla huomioon kunnioittaen niitä, kuuluu hyvään tieteelliseen käytäntöön. Tässä tutkimuksessa on noudatettu edellä mainittua hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksen aineistoa on säilytetty huolellisesti kahden lukon takana. Lisäksi tutkimusryhmän anonymiteetti turvattu pseudonymisoinnilla, eli nimet on muutettu kirjain-numero yhdistelmäksi (esim. 01B ja 01M, B=bilingual ja M=monolingual).

Tutkimuksessa käytetty kyselylomake on koottu käyttämällä kolmea tunnettua ja luotettavaa kyselyä. Tunnetaito-osiossa käytettyä Rydellin, Berlinin ja Bohlinin (2003) Emotion Questionnaire- kyselylomaketta on käytetty monissa tutkimuksissa. Sosiaalisia taitoja ja toverisuhteita arvioivassa osuudessa käytetty Grehamin ja Elliotin (1990) SSRS-kysely on todella tunnettu, ja sen luotettavuus on todistettu. Lisäksi samaisessa osiossa käytettyä Laddin ja Profiletin (1996) The child behavior scale- kyselyä on käytetty useissa

tutkimuksissa maailmanlaajuisesti. Kaikki kolme kyselyä on arvioitu tutkijoiden mukaan päteviksi ja luotettaviksi arviointimenetelmiksi.

Tämän tutkimuksen vahvuus on sen ainutlaatuisuus Suomessa, ja jopa maailmanlaajuisesti. Vastaavanlaista tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty. Venäjänkieliset ovat Suomen maahanmuuttajien suurin kielivähemmistö (Tilastokeskus, 2017), ja siksi todella tärkeä aihe tutkittavaksi. Kansainvälistä tutkimustietoa kaksikielisistä lapsista on jonkin verran, mutta tutkimustieto on hajanaista: kokonaisvaltaista kuvaa kaksikielisten lasten kehityksestä verrattuna yksikielisiin lapsiin ei ole. Tämä tutkimus täydentää osalta tätä hajanaista kuvaa. Vaikka tilastollisesti merkittäviä eroja ei tässä tutkimuksessa juurikaan löytenyt, tulos on merkittävä: suomalaisvenäläiset ja suomenkieliset lapset ovat samalla viivalla tunnetaitojen, sosiaalisten taitojen kehityksessä ja toverisuhteissa kouluun mentäessä.

Tutkimusta ei juurikaan voi vertailla aiemmin tehtyyn tutkimukseen sen ainutlaatuisuuden vuoksi. Tämän voidaan katsoa olevan vahvuuden lisäksi myös heikkous. Koska vertailukohtaa ei ole, ei voida olla täysin varmoja tutkimuksen yleistettävyydestä. Aikaisempi tutkimus ei ole myöskään tutkinut kaksikielisten perheiden äitien ja isien tekemiä arvioita lapsesta, vaan arvioinnin on tehnyt jokin ulkopuolinen taho, esimerkiksi lastentarhanopettaja tai lapsen ikätoverit (esim. Lieberman, ym., 2016; Greenberg, ym., 2013; Von Grüningen, ym., 2010).

Äitien ja isien arviot ovat ehdottomasti tutkimuksen vahvuus, koska vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten. Toisaalta ”puolueettoman” ja luotettavan tuloksen saamiseksi olisi hyvä, jos lomakkeessa olisi ollut mukana myös jonkin ulkopuolisen tahon, esimerkiksi lastentarhanopettajan, arvio. Tutkimuksen kehityskohtana voisikin olla lomakkeiden laajentaminen siten, että tutkimukseen otettaisiin mukaan toisen osapuolen arvio. Tämä voisi tuoda kattavampia tuloksia, ja toisi tutkimukseen lisää ulottuvuuksia. Esimerkiksi opettaja pystyisi arvioimaan lapsen kehitystä kokonaisvaltaisemmin, ja puolueettomammin, ja siten saataisiin ehkä jopa luotettavampia tuloksia. Erityisesti sosiaalisia taitoja arvioitaessa tulisi ottaa huomioon useampi näkökulma. Muun muassa Adenius-Jokivuori ym. (2014) kertovat sosiaalisen kompetenssin olevan tilannesidonnaista, jonka takia sen arviointi voi olla riippuvainen arvioijan näkökulmasta. Heidän mukaan sosiaalinen kompetenssi ilmenee eri tavoin eri ympäristöissä ja tästä

syystä sitä arvioidessa tulee huomioida useampi näkökulma, esimerkiksi lapsen oma, vertaisten, vanhempien ja opettajien näkökulma.

Jatkotutkimuksen kannalta kehityskohtana voisi lisäksi olla venäjänkielinen kyselylomake, ja muutamat venäjänkielisistä äideistä olivat tätä toivoneetkin. Kyselylomakkeen lopussa oli avoimen palautteen kohta, johon osa vanhemmista oli vastannut. Osalla äideistä oli avoimen palautteen mukaan vaikea ymmärtää kysymykset tai he ymmärsivät ne eri tavoin kuin isät. Isät olivat luultavasti selittäneet kysymykset puolisoilleen, jolloin he olivat myös luultavasti vaikuttaneet äitien vastauksiin. Aineistossa oli jonkin verran puuttuvia tietoja, ja tämän voidaan katsoa olevan tutkimuksen kehittämiskohta. Kaksikielisten lasten kohdalla äitien arviot puuttuivat useammin kuin isien. Jos kyselylomake olisi myös venäjäksi, puuttuvia tietoja saattaisi olla vähemmän ja venäjänkieliset äidit voisivat vastata kysymyksiin itsenäisesti.

Jatkotutkimusta suunniteltaessa lomaketta voisi kehittää myös siten, että vanhemmat saisivat omat lomakkeensa, toinen äidille ja toinen isälle. Vanhempien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Vastausten samankaltaisuus saattoi johtua juuri siitä, että vanhemmat vastasivat samaan kyselylomakkeeseen. Vanhemmat vastasivat samoihin lomakkeisiin, jolloin he luultavasti täyttivät lomakkeen myös yhdessä. On vaikea arvioida, kuinka ”omia” vanhempien vastaukset olivat, koska ainakin toinen vanhemmista näki, mitä toinen oli vastannut ja luultavasti tämä vaikutti hänen vastauksiin. Muutamissa tilanteissa, joissa äidit ja isät olivat vastanneet omille lomakkeille (esimerkiksi avioerotilanne tms.), vastauksissa oli enemmän vaihtelua. Toisaalta avioerotilanteessa vanhempien näkemykset voivat olla muutenkin eriäviä, joten erilaiset vastaukset saattavat selittyä myös tällä.

Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, että tunnetaidoilla on merkitystä kaikkien lasten sosiaalisiiin taitoihin sekä toverisuhteisiin. Tästä syystä olisikin ensisijaisen tärkeää, että varhaiskasvatuksessa painotettaisiin tunnetaitojen opettelua. Varhaiskasvatuksessa tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota lapsen tunne-elämän ja -taitojen kehitykseen.

LÄHTEET

Adenius-Jokivuori, A-M., Aro, T. & Poikkeus, M. (2014). Sosiaaliset taidot. Teoksessa Ahonen, Aro, Ketonen & Siiskonen (toim.), *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. (s. 286–310). Jyväskylä: PS-kustannus.

Arnberg, L. (1989). *Tavoitteena kaksikielisyys*. Kään. Peck, O. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Baraldi, A. N., & Enders, C. K. (2010). An introduction to modern missing data analyses. *Journal of School Psychology, 48*(1), 5–37. doi:10.1016/j.jsp.2009.10.001

Bornstein, M. H, Hahn, C-S. & Haynes, O.M. (2010). Social competence, externalizing, and internalizing behavioral adjustment from early childhood through early adolescence: Developmental cascades. *Development and Psychopathology, 22*, 717–735. doi:10.1017/S0954579410000416

Campbell, S., Denham, S., Howarth, G., Jones, S., Whittaker, J., Williford, A., Willoughby, M., Yudron, M., & Darling-Churchill, K. (2016). Commentary on the review of measures of early childhood social and emotional development: Conceptualization, critique, and recommendations. *Journal of Applied Developmental Psychology, 45*, 19–41. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2016.01.008>

De Houwer, A. (2009). *Bilingual first language acquisition*. Multilingual matters. Great Britain: MPG Books Ltd.

Denham, S. A. (2006). Social-Emotional Competence as Support for School Readiness: What Is It and How Do We Assess It? *Early Education and Development, 17*(1), 57–89. doi: 10.1207/s15566935eed1701_4

Denham, S.A., Bassett, H.H., Thayer, S.K., Mincic, M.S., Sirotkin, Y.S. & Zinsser, K. (2012) Observing Preschoolers' Social-Emotional Behavior: Structure, Foundations, and

Prediction of Early School Success. *The Journal of Genetic Psychology*, 173(3). 246-278.
doi: 10.1080/00221325.2011.597457

Downer, J. S. & Pianta, R. C. (2006). Academic and Cognitive Functioning in First Grade: Associations with Earlier Home and Child Care Predictors and with Concurrent Home and Classroom Experiences. *School Psychology Review; Bethesda*, 35(1), 11–30.
<https://search-proquest-com.ezproxy.utu.fi/docview/219656399?accountid=14774>

Eisenberg, N., Fabes, R.A., Guthrie, I.K., & Reiser M. (2002). The role of emotionality and regulation in children's social competence and adjustment. Teoksessa L. Pulkkinen, A. Caspi (toim.), *Paths to successful development: Personality in the life course*. (s. 46–70). New York: Cambridge University Press.

Ellis, E. (2008). Defining and investigating monolingualism. *Sociolinguistic studies*, 2(3), 311–330. doi: 10.1558/sols.v2i3.311

Greenberg, A., Bellana, B. & Bialystok, E. (2013). Perspective-taking ability in bilingual children: Extending advantages in executive control to spatial reasoning. *Cognitive Development*, 28(1), 41–50. doi: 10.1016/j.cogdev.2012.10.002

Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). *Social Skills Rating System*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.

Halle, T. G., Whittaker, J. V., Zepeda, M., Rothenberg, L., Anderson, R., Daneri, P., Wessel, J. & Buysse, V. (2014). The social–emotional development of dual language learners: Looking back at existing research and moving forward with purpose. *Early Childhood Research Quarterly*, 29(4), 715–733. doi: 10.1016/j.ecresq.2013.12.002

Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hoff, E. (2014). Language development. 5th edition. Wadsworth, Cengage Learning

- Hoff, E. (2018). Bilingual Development in Children of Immigrant Families. *Child development perspectives*, 12(2), 80–86. doi: 10.1111/cdep.12262
- Hoff, E., Core, C., Place, S., Rumiche, R., Señor, M. & Parra, M. (2012). Dual language exposure and early bilingual development. *Journal of Child Language*, 39(1), 1–27. doi:10.1017/S0305000910000759
- Howes, C. & Wishard Guerra, A. G. (2009). Networks of Attachment Relationships in Low-income Children of Mexican Heritage: Infancy through Preschool. *Social Development*, 18(4), 896–914. doi: 10.1111/j.1467-9507.2008.00524.x
- Laine, K. (2002). Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa Laine, K. & Neitola, M. (Toim.) *Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä*. (s. 13–49). Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Turku: Painosalama Oy.
- Ladd, G. W., & Profilet, S. M. (1996). The Child Behavior Scale: A teacher-report measure of young children's aggressive, withdrawn, and prosocial behaviors. *Developmental Psychology*, 32(6), 1008–1024. doi:10.1037/0012-1649.32.6.1008
- Lindblom, J. (2017) *Significance of Early Family Environment on Children's Affect Regulation – From family autonomy and intimacy to attentional processes and mental health*. Tampereen yliopisto. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
- Lieberman, Z., Woodward, A., Keysar, B. & Kinzler, K. (2017). Exposure to multiple languages enhances communication skills in infancy. *Developmental Science*, 20(1), 1–11. doi: 10.1111/desc.12420
- Lehtinen, T. (2002). *Oppia kieli kaikki- Maahanmuuttajalasten suomen kielen kehitys ja kaksikielisyys peruskoulun ensimmäisellä luokalla*. Turun yliopisto. Turku: Painosalama Oy.
- Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (1998-2010). Mplus user's guide (6. painos). Los Angeles: Muthén, & Muthén.

Nummenmaa, L. (2009). Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät (2. painos). Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Oades-Sese, G. V. & Li, Y. (2011). Attachment relationships as predictors of language skills for at-risk bilingual preschool children. *Psychology in the Schools*, 48 (7), 707–722. doi: 10.1002/pits.20583

Oller, D., Pearson, B., Cobo-Lewis, A. (2005). Profile effects in early bilingual language and literacy. *Applied psycholinguistics*, 28 (2), 191–230. doi: 10.1017/S0142716407070117

Pölkki, P. & Kukkonen, P. 1995. Gresham & Elliottin arviointimenetelmä sosiaalisten taitojen tutkimuksessa. *Psykologia*, 30, 35–44.

Rydell, A. M., Berlin, L., & Bohlin, G. (2003). Emotionality, emotion regulation, and adaptation among 5- to 8-year-old children. *Emotion*, 3, 30–47.

Ryskin, R. A., Brown-Schmidt, S., Canseco-Gonzalez, E., Yiu, L. K. & Nguyen, E.T. (2014). Visuospatial perspective-taking in conversation and the role of bilingual experience. *Journal of Memory and Language*, 74, 46–76. doi: 10.1016/j.jml.2014.04.003

Silvén, M. & Rubinov, E. (2010). Language and preliteracy skills in bilinguals and monolinguals at preschool age: effects of exposure to richly inflected speech from birth. *Reading and Writing*, (23)3-4, 385–414. doi: 10.1007/s11145-009-9206-6

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet (verkkojulkaisu). Vuosikatsaus 2012, 2. *Kokonaan vieraskieliset perheet yhä harvinaisia*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/perh/2012/02/perh_2012_02_2013-11-22_kat_002_fi.html. (viitattu 2.8.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT): *Väestörakenne* (verkkojulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#v%C3%A4est%C3%B6syn typer%C3%A4n,syntym%C3%A4maanjakielenmukaan2016. (viitattu 6.4.2018)

Tare, M., & Gelman, S.A. (2010). Can you say it another way? Cognitive factors in

bilingual children's pragmatic language skills. *Journal of Cognition and Development*, 11(2), 137–158. doi: 10.1080/15248371003699951

Von Grünigen, R., Kochenderfer-Ladd, Perren, S.& Alsaker, F. (2012). Links between local language competence and peer relations among Swiss and immigrant children: The mediating role of social behavior. *Journal of School Psychology*. 50(2), 195–213. doi: 10.1016/j.jsp.2011.09.005

Von Grünigen, R., Perren, S., Nägel, C. & Alsaker, F. (2010). Immigrant children's peer acceptance and victimization in kindergarten: The role of local language competence. *British Journal of Developmental Psychology*. 28(3), 679–697. doi: 10.1348/026151009X470582

Yow, W.Q., & Markman, E.M. (2011a). Young bilingual children's heightened sensitivity to referential cues. *Journal of Cognition and Development*, 12(1), 12–31. doi: 10.1080/15248372.2011.539524

Yow, W.Q., & Markman, E.M. (2011b). Bilingualism and children's use of paralinguistic cues to interpret emotion in speech. *Bilingualism: Language and Cognition*, 14(4), 562–569. doi:10.1017/S1366728910000404